

Velp
Rheden

De Steeg

Ellecom
Dieren

Solide Kadernota 2025

Spankeren
Laag-Soeren

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	3
Opbouw en leeswijzer kadernota	4
Indicatie ontwikkeling financieel perspectief	4
1. Inleiding en samenvatting	5
1.1 Inleiding en samenvatting	5
Indicatie ontwikkeling financieel perspectief	8
2 Programma's.....	9
1 Samenleving	10
2 Leefomgeving.....	18
3 Bestuur & organisatie	32
3. Uitgangspunten en kaders	41
Uitgangspunten bij bepalen baten.....	42

Voorwoord

Als college bieden wij u de Solide Kadernota 2025 aan met keuzemogelijkheden voor een sluitende programmabegroting voor 2025. Voor 2026 en volgende jaren is het financieel beeld nog niet geheel sluitend omdat wij de rijkskortingen wel verwerkt hebben, maar niet acceptabel vinden. Een definitief standpunt rond een mogelijke compensatie van het Rijk wachten we af.

De kadernota geeft invulling aan de kaderstellende rol van de raad.

Het doel van de kadernota is om inhoudelijk vooruit te kijken naar het begrotingsjaar 2025 e.v., een integrale afweging te maken van prioriteiten en daarmee de financiële kaders vast te stellen. De integrale afweging van prioriteiten en de financiële kaders zijn voor ons de basis voor het opstellen van de begroting 2025 e.v. die we u dit najaar ter besluitvorming aanbieden. Daarbij is aandacht voor de samenhang met Koers Omgevingsvisie, Koers Sociaal Domein, Economische visie en Organisatie/Bedrijfsvoering. Het college heeft eerder met de raad haar uitgangspunten voor het dichtens van het tekort gedeeld.

1. Rheden vindt de 9 miljoen euro korting vanuit het Rijk niet acceptabel; maar gaat wel (innovatieve en samenhangende) maatregelen voorbereiden om financieel solide te worden op de langere termijn;
2. Rheden wil concrete maatregelen treffen om 2025 structureel (dat wil zeggen doorwerking naar 2026-2028) en aanwijsbaar sluitend te maken
3. Rheden kiest primair voor ombuigingen op programmakosten, aanpassing organisatie is daaropvolgend;
4. Rheden wil vanuit het Willen (Omgevingsvisie, Koersdocument Sociaal Domein, Economische Visie en Groener, Socialer en Dichterbij) naar het Kunnen (Programmabegroting 2025 ev.);
5. Rheden wil duidelijk maken wat zij als een basisdienstverlening voor haar gemeente ziet om langs die lijn prioriteiten te kunnen stellen;
6. College maakt 2025 structureel (direct en concreet) sluitend met een pakket van 8,5 mln. aan maatregelen, waarin zij keuze heeft gemaakt wat wel/niet meer bestuurlijk acceptabel is. Per beleidsthema wordt aangegeven welke maatregelen wel overwogen zijn maar niet acceptabel worden geacht.
7. Het gaat erom duidelijk te maken wat het College als een basisrol en -voorziening voor haar gemeente ziet, om langs die lijn prioriteiten te kunnen stellen.
8. College vraagt Raad richting te geven wat wel acceptabel is (geen inbreuk op de basis) en wat niet (inbreuk op de basis)
9. De maatregelen liggen op de terreinen van:
 - Programma Samenleving
 - Programma Leefomgeving
 - Programma Bestuur & Organisatie

Deze kadernota geeft invulling aan deze basis-denklijnen.

Opbouw en leeswijzer kadernota

1. Inleiding en samenvatting
2. Uiteenzetting per programma
Per programma is beschreven:
 - a. Visie
 - b. Autonome ontwikkelingen per thema
 - c. Ombuigingsvoorstellen, impact en financiële gevolgen
 - d. Voorstellen die overwogen zijn maar niet acceptabel worden geacht
3. Uitgangspunten en kaders voor het opstellen van de begroting 2025

Indicatie ontwikkeling financieel perspectief

Verwachte ontwikkeling financieel perspectief

Bedragen x € 1 miljoen	2025	2026	2027	2028
Programmabegroting 2024-2027	0,77	-6,43	-8,00	-8,00
Autonome ontwikkelingen	-9,01	-6,77	-5,10	-8,01
Ombuigingen	8,51	11,15	13,12	15,13
Saldo Kadernota 2025-2028	0,27	-2,05	0,02	-0,88

Verwachte ontwikkeling fin.perspectief (x € 1 miljoen)	2025	2026	2027	2028
Programmabegroting 2024	0,77	-6,43	-8,00	-8,00
Bijstellingen Kadernota 2025:				
Pr. 1 Samenleving				
Autonome ontwikkelingen	-3,50	-3,50	-4,00	-5,50
Ombuigingen	1,65	3,10	4,90	6,31
Pr. 2 Leefomgeving				
Autonome ontwikkelingen	-0,73	-1,00	-1,08	-1,08
Ombuigingen	1,75	1,91	1,49	1,55
Pr. 3 Bestuur & organisatie				
Autonome ontwikkelingen	-4,78	-2,27	-0,02	-1,43
Ombuigingen	5,11	6,15	6,74	7,27
Totaal bijstellingen:	-0,50	4,38	8,02	7,12
Verwacht perspectief stand Kadernota 2025	0,27	-2,05	0,02	-0,88

1. Inleiding en samenvatting

1.1 Inleiding en samenvatting

Rheden 450 jaar heeft ons in 2023 allemaal energie gegeven. In 2023 hebben we ook de kracht van onze samenleving gezien. Inwoners, onderwijsinstellingen en ondernemers hebben 2023 gemaakt tot een onvergetelijk jaar. Een brede deelname van inwoners en ondernemers was daarin de succesfactor. De activiteiten blijken ook een duurzaam effect te hebben (sociale cohesie; coalitieakkoord: socialer en dichterbij) en het uitreiken van bomen (hittestress; coalitieakkoord: groener). Deze energie en kracht zullen we hard nodig hebben om dit jaar te komen tot, en vervolgens invulling te geven aan, een solide kadernota voor de komende jaren.

Tegelijkertijd leven we in een tijd waarin nieuwe onzekerheden zich voordoen. In Oekraïne en Gaza woeden nog steeds gruwelijke oorlogen waardoor grote groepen mensen zijn weggevlucht van huis en haard en op zoek zijn naar een veilig heenkomen. Ook in Rheden doen we er alles aan om hen op een goede wijze op te vangen.

De begroting van de gemeente staat onder grote druk. De financierings-systematiek van het Gemeentefonds verandert per 2025. Met ingang van 2026 wordt overeenkomstig de Voorjaarsnota 2024 een algemene structurele korting van 2,3 miljard euro op het gemeentefonds toegepast. Het jaar 2026 wordt gekenschetst als het ravijnjaar. Daarnaast is in de Voorjaarsnota een incidentele korting van 675 miljoen euro voor het jaar 2025 opgenomen. Ondanks deze verminderingen in het gemeentefonds blijven onze opgaven op de gebieden klimaat, woningopgave of sociaal domein ongewijzigd. Dit betekent dat deze begroting 2025 ev. een strategische begroting is; strategisch omdat het belangrijke keuzes bevat om onze opgaven meerjarig passend te maken binnen een flink gereduceerd budget. Samenwerking met onze inwoners is daarbij van belang, waarbij we kiezen voor een meer verbindende rol als gemeente en minder die van ontzorgende en handhavende. Daarbij blijft het motto uit ons coalitieakkoord 'socialer, groener en dichterbij' het uitgangspunt. De meest kwetsbaren willen wij daarbij ontzien. Ook de keuzes van ons nieuwe kabinet zijn nog onzeker, ondanks dat het hoofdlijnenakkoord wel richting geeft. Wij hopen op snelle duidelijkheid over de financiële situatie van gemeenten vanaf 2026.

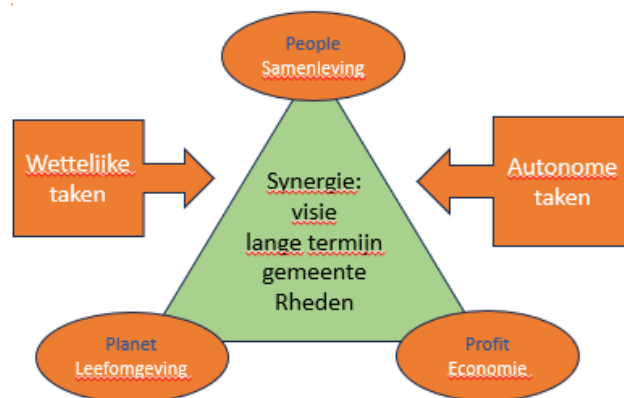
Gelet op deze budgettaire ontwikkelingen zijn in deze kadernota bij de taakuitvoering keuzes gemaakt die voelbaar worden voor onze inwoners. De volgende vier uitgangspunten zijn daarbij leidend geweest:

- 1. Samen met de inwoners.** We hebben een participatietraject doorlopen met inwoners, de Raad en maatschappelijke partners om ideeën te verzamelen voor de toekomst van onze gemeente. Dit heeft geleid tot een inhoudelijke visie voor zowel de leefomgeving als de samenleving. Ook hebben we samen met de Raad besparingsrichtingen besproken voor de komende periode.

2. Inhoudelijke visie als vertrekpunt. Onze beleidskeuzes voor leefomgeving, samenleving en economie vormen de basis voor toekomstige wettelijke en autonome taken. We benutten de raakvlakken tussen deze beleidsterreinen voor optimale keuzes. De beschikbare en vastgestelde visies zijn:

- Koersdocument Samen leven in Rheden (28 mei 2024)
- Koers voor de Omgevingsvisie Rheden (24 april 2024)
- Economische visie en uitvoeringsprogramma (1 november 2022)

De oplossingen voor de centrale opgave liggen in de overlap van deze visies (zie onderstaande figuur).

De directe werk- en leefomgeving, de buurt of wijk met de aanwezige voorzieningen daarin, creëren kansen op of belemmeringen voor gezondheid. Wij kiezen naast ouderen ook voor de jeugd, als onze toekomst. Verschraving in financiële zin, betekent niet per definitie minder aandacht.

3. Willen en kunnen in balans. De directe omgeving beïnvloedt de gezondheid. We richten ons naast ouderen ook op de jeugd als onze toekomst. Ondanks financiële uitdagingen moeten we keuzes maken om dingen anders te doen. Er zijn aanknopingspunten geïnventariseerd om het 'willen' en 'kunnen' in balans te brengen, gebaseerd op de drie visies.

4. Differentiëren waar mogelijk. Om onze financiële doelen te bereiken, willen we differentiëren in dienstverlening en voorzieningen, volgens de principes 'juiste zorg op de juiste plaats' en 'sterkste schouders dragen de zwaarste lasten'. Dit moet leiden tot effectievere en efficiëntere dienstverlening, zoals geïllustreerd door de 'Wijkaanpak Stenfert'.

Op basis van deze uitgangspunten gaan we voor onze inwoners doen wat nodig is. De verslechterde financiële situatie waar de gemeente nu mee wordt geconfronteerd als gevolg van de door het Rijk opgelegde kortingen, moeten we voor nu accepteren zoals deze is. De keuzes die in deze kadernota zijn gemaakt worden gedirigeerd vanuit ons coalitieakkoord:

- Groen: we blijven inzetten op behoud van onze biodiversiteit en nemen klimaatmaatregelen waar nodig.
- Sociaal: de integrale wijkaanpak, woningbouwversnelling en de sociale basis zijn onze ankerpunten.
- Dichterbij: de inwoner blijft centraal staan en we blijven investeren in onze relatie met de onze inwoners, de lokale economie en blijven faciliteren in inwoners initiatieven.

Op basis van deze uitgangspunten kiest Rheden ook primair voor ombuiging op programmakosten. Het is daarbij belangrijk dat we, naast aanpassing van de doelstellingen, ook kijken naar een andere manier van werken. Een aanpassing van de organisatie is volgend met daarbij ook oog voor een optimalisering van de bestaande werkprocessen. Een slanke en wendbare overheid die snel en gericht kan reageren op de vragen uit de samenleving is het doel. Hierbij gaan we nog meer dan voorheen gebruik maken van de kansen in en de kracht van de regio. Dit wordt proactief opgepakt in alle drie programma's en in de begroting komen we hierop terug. Vanuit financieel perspectief is het van belang dat er keuzes worden gemaakt met oog voor een juiste balans van doelstellingen, geld en rol gemeente. Maximaal kostendekkende tarieven en meer aandacht voor en focus op het binnenhalen van externe financiering is noodzakelijk.

Bij het opstellen van de programmabegroting 2025, volgen wij het door de VNG afgegeven advies om eerst het jaar 2025 sluitend te maken. Voor de jaren vanaf 2026, het Ravijnjaar, is de begroting niet sluitend omdat nog onvoldoende zicht is op de mogelijke terugval en wat dit betekent voor onze taken. Wel maken we, overeenkomstig het VNG-advies, inzichtelijk wat de kortingen zouden kunnen betekenen voor onze dienstverlening in de jaren na 2025. Voor een belangrijk deel zal dat zijn op de medebewindstaken, omdat voor die taken in de afgelopen jaren onvoldoende geld is overgedragen om deze naar behoren te kunnen uitvoeren. Gemeente Rheden wil daarom met de Provincie, die toezicht houden op de gemeentelijke begrotingen, in gesprek over de manier hoe moet worden omgegaan met de eenjarige korting in 2025 en de gevolgen van de kortingen vanaf 2026.

De financiële vooruitzichten blijven onzeker, ondanks het hoofdlijnenakkoord van de nieuwe coalitie. Dit akkoord ondersteunt de VNG-voorstellen voor bestaanszekerheid, wonen en goed bestuur, en zet het huidige klimaat- en energiebeleid voort. De VNG maakt zich zorgen over de effecten van het asielbeleid en het intrekken van de spreidingswet, wat de opvangcrisis zal verergeren. Financieel blijven de kortingen vanaf 2026 ongewijzigd. In de voorjaarsnota zullen alle gemeentelijke inkomsten naar het Gemeentefonds worden overgeheveld met 10% korting. De VNG streeft naar het doorvoeren van de korting bij de overheveling van de SPUK-gelden. Verdere details volgen in de begroting. Het maken van weloverwogen keuzes is nu echt aan de orde. Keuzes voor behoud én keuzes voor verandering. De financiële situatie maakt dit noodzakelijk. Wij verwachten dat dit kader van maatregelen leidt tot een solide programmabegroting 2025.

Het is noodzaak om op korte termijn te besparen. Daarom leggen wij deze voorstellen, die ook onze inwoners hard gaan raken, voor aan de raad en stellen we voor om de kadernota direct besluitvormend te behandelen. Ondanks deze financieel weinig rooskleurige context blijven we ons inzetten op 'groener,

socialer en dichterbij' en voor een goede dienstverlening aan onze inwoners. In deze Kadernota beschrijven we op hoofdlijnen onze voorstellen, knelpunten en uitdagingen. Daarmee bereiken wij gezamenlijk dat wij een duurzame financieel gezonde toekomst als zelfstandige gemeente behouden. Dat is waar wij voor gaan.

Indicatie ontwikkeling financieel perspectief

Verwachte ontwikkeling financieel perspectief

Bedragen x € 1 miljoen	2025	2026	2027	2028
Programmabegroting 2024-2027	0,77	-6,43	-8,00	-8,00
Autonome ontwikkelingen	-9,01	-6,77	-5,10	-8,01
Ombuigingen	8,51	11,15	13,12	15,13
Saldo Kadernota 2025-2028	0,27	-2,05	0,02	-0,88

Verwachte ontwikkeling fin.perspectief (x € 1 miljoen)	2025	2026	2027	2028
Programmabegroting 2024	0,77	-6,43	-8,00	-8,00
Bijstellingen Kadernota 2025:				
Pr. 1 Samenleving				
Autonome ontwikkelingen	-3,50	-3,50	-4,00	-5,50
Ombuigingen	1,65	3,10	4,90	6,31
Pr. 2 Leefomgeving				
Autonome ontwikkelingen	-0,73	-1,00	-1,08	-1,08
Ombuigingen	1,75	1,91	1,49	1,55
Pr. 3 Bestuur & organisatie				
Autonome ontwikkelingen	-4,78	-2,27	-0,02	-1,43
Ombuigingen	5,11	6,15	6,74	7,27
Totaal bijstellingen:	-0,50	4,38	8,02	7,12
Verwacht perspectief stand Kadernota 2025	0,27	-2,05	0,02	-0,88

2 Programma's

1 Samenleving

Wat is onze visie?

Wij vinden het belangrijk dat onze inwoners gezond, gelukkig en veilig in onze gemeente kunnen opgroeien, ouder worden, werken en wonen. We willen een samenleving waar mensen naar elkaar omkijken en in hun bestaanszekerheid kunnen voorzien. We sluiten aan bij de eigen mogelijkheden van onze inwoners en de netwerken die zij hebben. We doen wat nodig is om deze 'sociale basis' te stimuleren en te versterken zodat iedereen die dat wil, actief mee kan doen. Daar waar nodig zetten we passende zorg en ondersteuning in.

We focussen ons in het bijzonder op de volgende hoofdthema's voor onze inwoners:

- het vergroten van de financiële bestaanszekerheid
- het stimuleren en versterken van de sociale basis (sociale bestaanszekerheid), en
- het mogelijk maken van een vitaal en gezond leven

Deze hoofdthema's omvatten meerdere beleidsgebieden en dienstverlening. We werken actief samen met veel organisaties (informeel en professioneel) binnen en buiten onze gemeente. We geloven hierbij in de kracht van ons verenigingsleven.

Uitgangspunt bij de uitwerking van de hoofdthema's is dat onze inwoners de zorg en ondersteuning krijgen die zij nodig hebben. Informeel waar het kan en formeel waar het nodig is. We ontwikkelen de inzet van informele netwerken en professionals zodat deze goed op elkaar aansluiten. De zorg en ondersteuning die nodig is (formeel en informeel), is laagdrempelig, goed toegankelijk en dichtbij huis. Kansengelijkheid en bestaanszekerheid (financieel en sociaal) staan hierbij centraal. Hierbij hebben we speciale aandacht voor de preventie en zoeken samen met organisaties naar de mogelijkheden om dichterbij zorg en ondersteuning aan te bieden.

De komende jaren hebben we te maken met minder middelen als gevolg van onder andere Rijkskortingen op de algemene uitkering, inflatie en prijsstijgingen. Hiernaast hebben we te maken met demografische ontwikkelingen als vergrijzing en grootstedelijke problematiek waardoor er hogere uitgaven zijn op het gebied van Wmo en Jeugdzorg (zie ook benchmark Twijnstra & Gudde, 2023). Dit zal op de korte en middellange termijn grote impact hebben op onze inwoners en onze samenwerkingspartners.

We hebben een koersdocument sociaal domein geformuleerd dat als leidraad dient voor de te maken keuzes op korte, middellange en lange termijn.

Koersdocument sociaal domein

Het koersdocument sociaal domein is een visie op het sociaal domein voor de lange termijn: 2025-2040 en een visie en strategie van de gemeente die we willen zijn maar ook de gemeente die we kunnen zijn de komende jaren. In het beeld van willen en kunnen, hebben we de trends en ontwikkelingen in beeld gebracht. Hoe ziet de gemeente en onze samenleving er uit de komende jaren en met welke uitdagingen hebben we te maken:

- toenemende vergrijzing;
- het percentage potentiële mantelzorgers daalt;

- druk op het zorgsysteem in Nederland en dus ook Rheden neemt toe;
- de sociaal-economische positie (SEP) staat onderdruk en de kansenongelijkheid neemt toe;
- Rheden heeft te maken met een drie wijken waar de veerkracht onder druk staat.

Het koersdocument is een strategisch visiedocument dat richting geeft en waarlangs korte-termijn besluiten genomen en uitgevoerd kunnen worden. Inwoners en onze partners hebben bij de formulering meegedacht. Op basis daarvan kunnen keuzes gemaakt worden als onze financiële polsstok niet toereikend is. De leidraad in het maken van keuzes is:

- Verschillend investeren in wijken
- Preventieve en curatieve maatregelen in balans
- Focus op kinderen, jongeren en ouderen in kwetsbare situaties
- Basisvaardigheden inwoners voorwaardelijk
- Synergie sociale en fysieke leefbaarheid

Ook hebben we bureau Berenschot in gevraagd om een advies (2024) te geven waar en op welke wijze er keuzes gemaakt kunnen worden in het sociale domein. Zowel op basis van dit advies, de financiële noodzaak, als op basis van het koersdocument sociaal domein zijn de ombuigingsvoorstellen opgesteld.

Verbinding sociaal domein en leefomgeving

Vanuit het sociaal domein (Samenleving) en het ruimtelijke domein (leefomgeving) werken we integraal samen aan opgaven die invloed hebben op de leefbaarheid in onze wijken en dorpen. Voor prettig samen leven is het belangrijk dat openbare ruimten en publieke plekken uitnodigend zijn. Die plekken maken het mogelijk om sociale banden met wijkgenoten te onderhouden, vergroten het gevoel thuis te zijn in de eigen wijk. Voorbeelden van opgaven waar we integraal samenwerken en die invloed op elkaar hebben, zijn:

- Integrale wijkaanpak
- Toekomstbestendig woningaanbod in wijken waar de veerkrachtige onder druk staat
- Langer zelfstandig thuis wonen voor inwoners met een ondersteuningsbehoefte
- Gezondheid en bewegen in de leefomgeving

Financiële bestaanszekerheid

Omschrijving (x € 1 miljoen)	2025	2026	2027	2028
Autonome ontwikkelingen:	0,00	0,00	0,00	0,00
Ombuigingen:	0,71	0,93	1,17	1,30
Bijzondere bijstand	0,00	0,00	0,06	0,06
Inburgering	0,11	0,11	0,11	0,11
Minimabeleid & Minimaregelingen	0,41	0,52	0,58	0,65
P-wet instrumenten	0,19	0,19	0,19	0,19
Financiële hulpverlening & soc kredietverstrekking	0,00	0,06	0,09	0,12
Activerend werk	0,00	0,05	0,15	0,18
Totaal	0,71	0,93	1,17	1,30

Autonome ontwikkelingen

Participatiewet

De bestaanszekerheid van inwoners met een laag inkomen staat onder druk. Het inkomensbeleid vanuit het Rijk blijkt ontoereikend; gemeenten moeten de negatieve effecten op inwoners

opvangen. Het Rijk werkt aan een stelselherziening voor de Participatiewet en het toeslagenstelsel die in 2025 verwacht wordt. Mogelijk dat dit gevolgen heeft op onze begroting vanaf 2025. De verwachting is dat de doelgroep die een beroep doet op bijstand voor een groot deel blijft bestaan uit mensen die afstand hebben tot de arbeidsmarkt. Dit vraagt passende begeleiding, passende participatie en oog voor meedoen naar vermogen. Wegens een structureel stijgende 'Nieuwe doelgroep' (doelgroep loonkostensubsidie), die bovendien tot pensioengerechtigde leeftijd bij ons blijft, verwachten wij meer kosten op het gebied van loonkostensubsidie, jobcoaching en trajectbegeleiding.

Bewindvoering

De kosten voor bewindvoering laten een stijgende lijn zien. Het aantal inwoners dat uitstroomt uit bewind is beperkt en de tarieven van de bewindvoerders stijgen jaarlijks (indexatie).

Voorstellen voor ombuigingen

De ombuigingsvoorstellen hebben wij opgesteld op basis van het koersdocument en de denklijnen die met uw Raad gedeeld zijn op 16 april jl. Hierbij is er getoetst op wettelijke en niet-wettelijke taken. De niet-wettelijke taken zijn geminimaliseerd of geschrapt en de wettelijke taken zijn naar minimum wettelijk niveau omgebogen. Het advies van Bureau Berenschot over opties voor ombuigingsvoorstellen is meegenomen in de voorstellen.

Wij gaan in de periode 2025-2028 voor de volgende onderwerpen/thema's geen budget meer inzetten of minimaliseren:

- Minimabeleid: verminderen van individuele inkomenstoelage (78k vanaf 2027)
- Minimabeleid: Stopzetten informatietools minima (7k)
- Minimabeleid: stopzetten subsidies aan vrijwilligersorganisaties die zich inzetten voor de minima, stopzetten gemeentepolis, kindpakket en schoolkostentegoed voor minima (326k in 2025 oplopend tot 642k in 2028), bestand Gelrepas terugbrengen naar 100% minimuminkomen (77k)
- Participatiewet: minimaliseren instrumenten en inzet P-wet voor doelgroepen die moeilijk aan het werk komen (192k)
- Participatiewerk: vluchtelingenwerk: stopzetten niet-wettelijke taken vluchtelingenwerk (105k)
- Stopzetten project activerend werk (179k)
- Schuldhulpverlening: stopzetten subsidies aan vrijwilligersorganisaties die zich inzetten voor inwoners met schulden en inwoners die hulp nodig hebben bij het aanvragen van voorzieningen (27k in 2026 tot 80k in 2028)
- Schuldhulpverlening: stopzetten sociale kredietverlening (25k)

Impact ombuigingsvoorstellen financiële bestaanszekerheid

De ombuigingsvoorstellen hebben impact op inwoners waar de bestaanszekerheid onder druk staat. Inwoners die vaak een laag inkomen hebben en kwetsbaar zijn.

Ook is er impact op de organisaties die in de vorm van subsidies ondersteuning krijgen en de gemeente en de inwoners ondersteunen met hun bijdrage. Bij structurele subsidies worden de bijdragen aan organisaties in drie jaar afgebouwd.

Risico's van ombuigingsvoorstellen

Het risico van de ombuigingsvoorstellen is dat inwoners minder ondersteund en begeleid worden en hun veerkracht (meer) onder druk komt te staan. Ook de bestaanszekerheid van gesubsidieerde organisaties die zich inzetten voor de bestaanszekerheid van onze inwoners komt onder druk te staan.

Voor welke besparingen is niet gekozen:

We hebben er voor gekozen om de Gelrepas niet geheel om af te schaffen maar om te buigen naar

een pas die beschikbaar blijft voor de doelgroep tot 100% van het minimumloon met een besparing van 77k met ingang van 2026.
Het onderdeel functie logopedie vanuit de gemeente bezuinigen we niet (ca. 19k).

Vitaal en gezond

Omschrijving (x € 1 miljoen)	2025	2026	2027	2028
Autonome ontwikkelingen:	-2,25	-2,25	-2,75	-4,25
Hervormingsagenda Jeugd	-1,00	-1,00	-1,50	-3,00
Tarieven zorgaanbieders	-1,25	-1,25	-1,25	-1,25
Ombuigingen:	0,81	1,44	2,15	2,78
Onderwijshuisvesting	0,00	0,02	0,06	0,08
Lokaal en regionale jeugdbegeleiding	0,28	0,77	1,37	1,86
Nationaal onderwijsbeleid	0,08	0,00	0,00	0,00
Onderwijsachterstanden en SMI	0,08	0,22	0,28	0,33
Sportaccommodaties	0,31	0,36	0,37	0,43
Sportstimulering	0,01	0,02	0,02	0,02
Volksgezondheid, slachtofferhulp en preventie	0,06	0,06	0,06	0,06
Totaal	-1,44	-0,81	-0,60	-1,47

Autonome ontwikkelingen

Hervormingsagenda (Jeugd)

Het ministerie van VWS heeft met de VNG overeenstemming bereikt over de Hervormingsagenda (Jeugd). Het doel van de agenda is het aanpakken van de knelpunten in de jeugdzorg en het financieel houdbaar maken van de jeugdzorg voor de toekomst. De agenda richt zich op een reeks van onderwerpen, zoals onder andere: verhelderen van de reikwijdte van de jeugdhulpplicht, verbeteren van de toegang, verhogen van kwaliteit en effectiviteit jeugdhulp, het versterken van kleinschalige opvang, een betere beschikbaarheid van gespecialiseerde jeugdzorg door meer (boven)regionale en landelijke inkoop en versterking van de uitvoeringskracht gemeenten. Om dit te bereiken is er eenmalig een bijdrage aan gemeenten verstrekt vanuit het Rijk.

Deze Rijksbijdrage is bij vaststelling van de programmabegroting 2024 gehalveerd.

Het Rijk heeft met de afspraken over de hervormingsagenda ook een taakstelling van 3 miljoen euro opgelegd per 2028. De verwachting is dat met de uitvoering van de Hervormingsagenda er minder middelen nodig zijn.

Jeugdbescherming onder druk en in ontwikkeling

Al geruime tijd staan de instellingen voor jeugdbescherming en daarmee de bescherming van jeugdigen onder grote druk. Er zijn wachtlijsten en daarmee een hogere druk op de lokale sociale teams.

Er wordt landelijk gewerkt aan structurele verbetering van de jeugdbescherming als onderdeel van het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming in de komende jaren. We moeten ons op deze ontwikkelingen voorbereiden. Aan de ene kant door lokale sociale team te versterken. En aan de andere kant door in samenwerking met de gemeenten in de regio en partners (Veilig Thuis, Raad

voor de Kinderbescherming en instellingen voor jeugdbescherming (GI) met een regionaal veiligheidsteam te starten.

Stijging tarieven zorgaanbieders jeugdhulp

Er zijn regionale afspraken gemaakt over de tarieven van zorgaanbieders voor o.a. jeugdzorg. De kosten stijgen als gevolg van inflatie en CAO kosten). Vanuit het oogpunt van goed en verantwoord opdrachtgeverschap zullen wij hierin (deels) mee moeten gaan. De gestegen kosten werken structureel door in de komende jaren.

Voorstellen voor ombuigingen

De ombuigingsvoorstellen hebben wij opgesteld op basis van het koersdocument en de denklijnen die met uw Raad gedeeld zijn op 16 april jl. Hierbij is er getoetst op wettelijke en niet-wettelijke taken. De niet-wettelijke taken zijn geminimaliseerd of geschrapt en de wettelijke taken zijn naar minimum wettelijk niveau omgebogen. Het advies van Bureau Berenschot over opties voor ombuigingsvoorstellen is meegenomen in de voorstellen.

Wij gaan in de periode 2025-2028 voor de volgende onderwerpen/thema's geen budget meer inzetten of minimaliseren:

- Onderwijshuisvesting: wijziging afschrijvingstermijn (16k in 2026 naar 79k in 2028)
- Jeugdwet: lokaal en regionale jeugdbegeleiding: afschaling geïndiceerde jeugdzorg (280k in 2025 oplopend naar 1,8 mio in 2028)
- Onderwijs: afschaffing inzet verlengde schooldag en vakantieschool eenmalig in 2025 (77k)
- Onderwijs: versoberen onderwijsachterstandmiddelen en stopzetten sociaal-medische indicatie vangnetregeling (78k in 2025 oplopend naar 327k in 2028)
- Sport/sportaccommodaties: verhogen tarieven zwembaden en seizoensverhuur, langer gebruik kunstgrasvelden, andere beheersvorm openluchtzwembad en sporthal de Hangmat (300k in 2025 oplopend naar 434k in 2028)
- Sport: stopzetten subsidies sportstimulering (18 k)
- Preventief jeugdbeleid: stopzetten subsidies vrijwilligersorganisaties die zich inzetten voor kwetsbare jongeren (30k in 2025 oplopend naar 147k in 2028)
- Gezondheid: stopzetten subsidie preventie gezondheid (58k)

Impact ombuigingsvoorstellen vitaal en gezond

De ombuigingsvoorstellen hebben impact op de vitaliteit en gezondheid van onze inwoners. Wij blijven voldoen aan onze wettelijke verplichting door altijd zorg en ondersteuning te bieden als dit noodzakelijk is. Het kan wel betekenen dat jeugdigen en ouders minder een beroep kunnen doen op geïndiceerde zorg. Dit zal dan op andere manieren (collectief of in de sociale basis) aangeboden worden. Dit zal impact hebben op het beroep op de sociale en pedagogische basis en onderwijsinstellingen.

We minimaliseren de uitvoering van onderwijsachterstandenbeleid en stoppen met het afgeven van sociaal medische indicaties voor gezinnen met kinderen met opvoedproblemen en het schrappen van subsidies uit de sociale basis die ondersteunen bij preventie volksgezondheid en sportstimulering.

We gaan actief op zoek naar samenwerkingspartners op sportgebied voor SportinRheden.

Te denken valt dan aan sportaccommodaties (sporthal/openluchtzwembad) en voorzieningen die in gemeentelijke beheer zijn.

Ook is er impact op de organisaties die bijvoorbeeld in de vorm van subsidies ondersteuning krijgen en de gemeente en de inwoners ondersteunen met hun bijdrage op het gebied van vitaliteit en gezondheid. Bij structurele subsidies worden de bijdragen aan organisaties in drie jaar afgebouwd.

Risico's van ombuigingsvoorstellen

Het risico van de ombuigingsvoorstellen is dat inwoners minder ondersteund en begeleid worden op

het gebied van vitaliteit en gezondheid. Er is een risico in de haalbaarheid van het afschalen van geïndiceerde jeugdhulp en daarmee het ombuigingsvoorstel, dit als gevolg van de trend van stijgende kosten jeugdzorg en de relatief beperkte invloed die wij als gemeente hebben op de afgegeven jeugdzorgindicaties (door bijv. huisartsen en gecertificeerde instellingen en zorg via de regio). Ook de bestaanszekerheid van gesubsidieerde organisaties die zich inzetten voor de vitaliteit en gezondheid van onze inwoners kan onder druk komen te staan. Op het gebied van volksgezondheid en sport & bewegen zijn er minder mogelijkheden vanuit de sociale basis om en volksgezondheid om inwoners te ondersteunen.

Voor welke besparingen is niet gekozen:

We hebben er voor gekozen niet te bezuinigen op de inzet van de VGGM en deze te behouden evenals inzet op de Jeugd GGZ (270k). Ook is er voor gekozen om sportaccommodaties in stand te houden en daar actief naar een andere beheersvorm te zoeken.

Sociale basis

Omschrijving (x € 1 miljoen)	2025	2026	2027	2028
Autonome ontwikkelingen:	-1,25	-1,25	-1,25	-1,25
Tarieven zorgaanbieders	-1,25	-1,25	-1,25	-1,25
Ombuigingen:	0,13	0,74	1,58	2,24
Cultuur	0,05	0,12	0,25	0,25
Preventief jeugdbeleid	0,03	0,08	0,12	0,15
Sociale basis collectief voorliggend	0,07	0,35	1,00	1,28
Verlaging ombuigingen sociale basis	-0,05	-0,20	-0,56	-0,72
Versoberen bibliotheek	0,00	0,07	0,07	0,07
Wmo maatwerk korten subsidie MEE	0,00	0,08	0,08	0,08
Wmo maatwerk: instroom, doorstroom en uitstroom geïndiceerd begeleiding	-0,02	0,15	0,50	0,94
Wmo maatwerk: Wonen, rollen, vervoer; max 1 woningaanpassing per inwoner	0,05	0,05	0,05	0,05
Wmo maatwerk: schrappen niet-wettelijke verplichtingen uit verordening	0,01	0,04	0,07	0,13
Totaal	-1,12	-0,51	0,33	0,99

Autonome ontwikkelingen

Stijging tarieven zorgaanbieders Wmo maatwerkvoorzieningen

Wij krijgen verzoeken van onze gecontracteerde aanbieders Wmo, sociale basis om gestegen kosten (inflatie, CAO kosten) te compenseren. Vanuit het oogpunt van goed en verantwoord opdrachtgeverschap zullen wij hierin (deels) mee moeten gaan. De gestegen kosten werken structureel door in de komende jaren.

Demografische ontwikkelingen

Als gemeente Rheden hebben wij te maken met demografische ontwikkelingen als vergrijzing en ook met problematiek in enkele wijken waar de veerkracht van de inwoners onder druk staat. Hiernaast staat de woningmarkt onder druk. Het effect hiervan is dat er meer Wmo aanvragen zijn

(huishoudelijke ondersteuning, jeugdhulp, aanpassingen woningen en rollen en vervoer). Dit zal een stijging van de kosten Wmo tot gevolg hebben.

Voorstellen voor ombuigingen

De ombuigingsvoorstellen hebben wij opgesteld op basis van het koersdocument en de denklijnen die met uw Raad gedeeld zijn op 16 april jl. Hierbij is er getoetst op wettelijke en niet-wettelijke taken. De niet-wettelijke taken zijn geminimaliseerd of geschrapt en de wettelijke taken zijn naar minimum wettelijk niveau omgebogen. Het advies van Bureau Berenschot over opties voor ombuigingsvoorstellen is meegenomen in de voorstellen.

Wij gaan in de periode 2025-2028 voor de volgende onderwerpen/thema's geen budget meer inzetten of minimaliseren:

- cultuur : versoberen onderdeel cultuur bij de Zoomerij, stopzetten subsidies Podiumvoorziening en stimuleringsubsidies (53 k in 2025 oplopend naar 250k in 2028)
- Wmo sociale basis voorliggend: stopzetten van subsidies inwonersinitiatieven, stopzetten subsidie aan alle dorpshuizen m.u.v. minder veerkrachtige wijken, buurt- en belangenverenigingen, buurt- en jongerenwerk, en afschaling vrijwilligersorganisaties met professionele ondersteuning, onafhankelijke clientondersteuning dementie (65k in 2025 oplopend naar 1,3 mio in 2028)
- Wmo maatwerk: sturing op instroom, doorstroom en uitstroom geïndiceerde vormen van begeleiding, strenger toezicht op woningaanpassingen (WRV) en schrappen niet-wettelijke taken verordening Wmo (37k in 2025 oplopend naar 1,1 mio in 2028)
- Bibliotheek: versoberen bibliotheek (70k)

Dit betekent onder meer de afschaling van geïndiceerde Wmo tot een minimum wettelijk niveau. We opereren hier al op een minimaal wettelijk niveau en gezien onze demografische ontwikkelingen (vergrijzing) en de noodzakelijke zorg in de minder veerkrachtige wijken en daarmee stijgende kosten, zijn de mogelijkheden op dit vlak beperkt.

In de sociale basis betekenen de ombuigingsvoorstellen dat veel niet-wettelijke taken als subsidies aan vrijwilligersorganisaties geschrapt danwel geminimaliseerd worden: cultuur, Wmo voorliggende voorzieningen. De ombuigingsvoorstellen zijn langs de lat van het koersdocument sociaal domein gelegd en op basis van het advies van Bureau Berenschot. Bij structurele subsidies worden de bijdragen aan organisaties in drie jaar afgebouwd.

De impact van de ombuigingsvoorstellen sociale basis

De ombuigingsvoorstellen hebben impact op de met name vrijwilligersorganisaties in de sociale basis en onze inwoners in de samenleving. Veel wij zetten subsidies stop voor inwonersinitiatieven, en organisaties die ontmoeting mogelijk maken voor inwoners, in de vorm van sociale en culturele en beweegactiviteiten. Wij schalen geïndiceerde zorg (Wmo) af tot het wettelijk minimum. Wij blijven wel voldoen aan onze wettelijke verplichting door altijd zorg en ondersteuning te bieden als dit noodzakelijk is. Het kan wel betekenen dat inwoners minder een beroep kunnen doen op geïndiceerde zorg. Dit zal dan op andere manieren (collectief of in de sociale basis) aangeboden worden. Dit kan impact hebben op de zelf- en samenredzaamheid van inwoners.

Ook is er impact op de organisaties die bijvoorbeeld in de vorm van subsidies ondersteuning krijgen en de gemeente en de inwoners ondersteunen met hun bijdrage op het gebied van zelf- en samenredzaamheid. Wij hebben een rijke sociale basis met veel vrijwilligersorganisaties die voor een deel via subsidies wordt ondersteund. Bij een deel van de organisaties waar de subsidie wordt afgeschaald, zal de bestaanszekerheid van deze organisaties onder druk komen te staan. Bij structurele subsidies worden de bijdragen aan organisaties in drie jaar afgebouwd.

Risico's van ombuigingsvoorstellen

Het risico van de ombuigingsvoorstellen is dat inwoners minder ondersteund en begeleid worden op in de sociale basis. Wij zetten hier in op de veerkracht van de samenredzaamheid. Ook de bestaanszekerheid van gesubsidieerde organisaties die zich inzetten in de sociale basis kunnen onder druk komen te staan. Er is een risico bij de haalbaarheid van de voorstellen geïndiceerde zorg. De trend is namelijk stijgende kosten als gevolg van een vergrijzende bevolking (meer aanvragen huishoudelijke hulp en aanpassingen van woningen) en een aantal wijken waar de aanvraag van zorg hoog is. Deze trend kan de haalbaarheid onder druk zetten.

Voor welke besparingen is niet gekozen:

We hebben er voor gekozen om in te zetten voor behoud van 2 bibliotheekvestigingen in plaats van forse afschaling van de bibliotheekfunctie (70K ipv 850k). Ook het cultuuronderdeel hebben we versoerd i.p.v. te schrappen (150k ipv 450k). We hebben ervoor gekozen om in de minder veerkrachtige wijken ontmoetingsplekken in stand te houden als ook zogenaamde tussenvoorzieningen in Velp, Rheden en Dieren. De integrale wijkaanpak continueren wij maar versoerden de bijdragen (100k ipv 200k). We bezuinigen niet op de jaarlijkse ikbuurtmeecheques (100k).

Financieel perspectief

Tabel: Programmastaat 1 samenleving

Omschrijving (x € 1 miljoen)	2025	2026	2027	2028
Begrotingsaldo 2024-2027	-66,39	-66,89	-66,52	-66,52
Autonome ontwikkelingen:	-3,50	-3,50	-4,00	-5,50
Financiële bestaanszekerheid	0,00	0,00	0,00	0,00
Vitaal een gezond	-2,25	-2,25	-2,75	-4,25
Sociale basis	-1,25	-1,25	-1,25	-1,25
Voorstellen ombuigingen:	1,65	3,10	4,90	6,31
Financiële bestaanszekerheid	0,71	0,93	1,17	1,30
Vitaal een gezond	0,81	1,44	2,15	2,78
Sociale basis	0,13	0,74	1,58	2,24
Totaal	-68,24	-67,29	-65,62	-65,71

2 Leefomgeving

Wat is onze visie?

Wij werken aan een duurzame en kwalitatieve woon-, werk- en leefomgeving in onze zeven dorpen en ons buitengebied. Samen met inwoners, bedrijven en (maatschappelijke) organisaties bepalen we wat de voorwaarden zijn voor een gezonde, aantrekkelijke, klimaatbestendige en veilige omgeving waar iedereen zich thuis voelt. We koesteren daarbij onze identiteit die in belangrijke mate bepaald wordt door onze historische, landschappelijke en natuurlijke karakteristieken van de dorpen en het buitengebied. In 2025 werken we dit verder uit in de nieuwe Omgevingsvisie. Vanuit het sociaal domein en het ruimtelijke domein werken we integraal samen aan opgaven die invloed hebben op de leefbaarheid in onze wijken en dorpen.

Ook de komende jaren zullen grote opgaven, zoals de woningbouwopgave, de energietransitie, leveringszekerheid van energie, klimaatadaptatie, de opvang van vluchtelingen, de transitie in het landelijk gebied en de omgevingswet inzet van de gemeente vragen. Dit speelt landelijk. Voor onze gemeente komt hierbij onze sociaaleconomische situatie in bepaalde delen van onze gemeente.

Dit blijkt ook uit de benchmark van Twynstra & Gudde bij de begroting 2024. Hierin constateert Twynstra & Gudde dat onze gemeente op de thema's mobiliteit, volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijk vernieuwing minder uitgaven (lasten) heeft dan vergelijkbare gemeenten. Hiervoor is geen inhoudelijke aanleiding. Op de thema's als milieu en veiligheid zijn de uitgaven vergelijkbaar. Uit de benchmark van Twynstra & Gudde blijkt ook dat er mogelijk kansen zijn om de inkomsten (kostendekkenheid) te vergroten. In relatie tot onze sociaaleconomische problematiek vallen de lagere uitgaven op woningbouw en economie op, de aanwezigheid van drie achterstandswijken en vergrijzing en hiermee hogere zorgkosten. Tegen de achtergrond van onze krappe financiële situatie moeten we kiezen welke opgave we op welke manier kunnen oppakken.

Maar ook waar we een stap terug moeten doen. De komende jaren zullen we dus met minder middelen moeten werken aan maatschappelijke opgaven die veel invloed hebben op onze leefomgeving. Dit vraagt om een samenhangende aanpak.

Met deze kadernota zetten we de komende jaren in op:

- Het structureel inzetten op woningbouwversnelling. Hierbij richten we ons op het verbeteren van de sociaaleconomische positie. Het gaat niet alleen om aantallen woningen, maar ook richting geven aan een versteviging van de spreiding van woningtypen. We zien dit als een structurele opgave voor het komende decennia.
- Differentiatie van onze inzet in de diverse wijken. We zijn hiermee inmiddels gestart in Stenfert. Later kunnen daar in de wijkaanpak andere wijken in worden opgepakt.
- Het doorwerken aan de Energietransitie. Hiervoor zetten we in op het verkrijgen van subsidies (Europa, Rijk en Provincie). Opgaven waarvoor geen subsidie of eigen middelen beschikbaar zijn zetten we niet door en schalen we af.
- We blijven aandacht houden voor de kernkwaliteiten van onze leefomgeving, zoals erfgoed, landschap en biodiversiteit. We zetten in op kennis en de samenwerking met andere partners om aan onze ambities te blijven werken met minder middelen.
- We gaan daar waar mogelijk inzetten op kostendekkendheid van taken en opgaven en onze inkomsten verhogen. Bewuste prioritering en inzet op die ruimtelijke projecten die bijdragen aan onze gemeentelijke doelen.
- De basis in onze gemeente houden we overeind. Het beheer in de openbare ruimte in onze gemeente is inmiddels al ingericht op het basisoniveau. Met uitzondering van de technische staat van wegen die zit daaronder. Wij zien geen ruimte in de begroting om dit op dit moment naar het basisoniveau te brengen.

Waar kijken we kritisch naar om de benodigde bezuinigen en ombuigingen te realiseren:

- We kijken kritisch naar onze investeringsprojecten en zien hier ruimte om te temporiseren. Dit betekent dat de komende jaren vervangings- en investeringsprojecten later starten. We kijken daarbij ook of er projecten zijn die eventueel vervallen.
- Bij ons reguliere onderhoud maken we bewuste keuzes wat we weer vervangen, of wat niet vervangen hoeft te worden.
- Inzet van eigen programmamiddelen brengen we terug naar wat minimaal nodig is om onze basis en/of wettelijke taken en als vliegwiel te fungeren voor de realisatie van onze ambities (bijv. door aan te sluiten bij regiodeals of middelen van onze andere overheden. Dit betekent ook dat voor diverse thema's beschikbare (gemeentelijke) subsidies komen te vervallen.

Met de nieuwe omgevingswet en de bijbehorende omgevingsvisie willen we dit in de praktijk vormgeven. We werken samen met inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties aan een nieuwe omgevingsvisie (vaststelling in 2025) met duidelijke en richtinggevende keuzes, die vervolgens worden vertaald in het omgevingsplan en in omgevingsprogramma's. Inmiddels is de koers voor de omgevingsvisie vastgesteld die als leidraad geldt voor de op te stellen omgevingsvisie. Samen met de economische visie en het daarbij vastgestelde uitvoeringsprogramma vormt de omgevingsvisie met haar programma's de leidraad voor het handelen binnen het programma leefomgeving.

Uiteraard hebben de voorstelde ombuigingen en bezuiniging een stevige impact. Deze hebben wij per thema nader toegelicht.

Vernieuwing omgevingsbeleid en ruimtelijke ontwikkelingen

Het belangrijkste kader voor het realiseren van onze ruimtelijke projecten is de Omgevingswet. Deze is in 2024 in werking getreden. In Rheden grijpen we dit ook aan voor een vernieuwing in ons omgevingsbeleid. Door in ons omgevingsbeleid en de instrumenten als de omgevingsvisie en het omgevingsplan meer samenhang te brengen, richting te bepalen, prioriteiten te stellen en de uitvoerbaarheid te verbeteren kunnen we sneller en eenvoudiger een beter resultaat behalen. Het

omgevingsprogramma biedt daarnaast kansen om ook gericht te werken aan eigen ambities die prioriteit hebben, zoals de transformatie van Haveland en de integrale wijkaanpak. Het verbinden van ruimtelijke ontwikkelingen met maatschappelijke wensen en effecten staat centraal. De invoering van de Omgevingswet betekent een zeer stevige inspanning voor onze organisatie en vraagt een andere rol en cultuur van ambtenaren, college en de gemeenteraad.

Levendige dorpen met een passende woning en werkgelegenheid

Gemeente Rheden staat voor een grote woningbouwopgave. Wij streven naar wijken waar men zich thuis voelt en waar het veilig is. Waar we bewust omgaan met energie en wonen in duurzame, circulair gebouwde woningen en natuur-inclusieve en klimaatbestendige wijken. Waar het woningtekort is afgenomen en er voldoende kansen zijn voor jongeren, gezinnen en ouderen om een passende woning te vinden, ook als zij zorg nodig hebben.

We streven naar een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor ondernemers. Wij werken continu aan een goed woon- en vestigingsklimaat met aantrekkelijke werklocaties, zoals winkelgebieden en bedrijventerreinen. We zetten ons in op de banen die er zijn en bieden inwoners, die mee kunnen doen, de mogelijkheid te werken. Dit kan niet zonder samenwerking tussen ondernemers, onderwijs en overheid. De gemeente Rheden heeft de ambitie om in 2050 een circulaire economie te hebben, maar de financiële positie van de gemeente noopt om onze inzet hierop te faseren in tijd. Voor deze opgave willen we vooral aansluiten op de inzet die de regio pleegt via de Groene Metropool Regio.

Duurzame en leefbare wijken en dorpen

Wij zijn in 2040 een CO2 neutrale gemeente. Wij werken aan een versnelling van de opgave met bijbehorende intensivering van onze inzet. We willen de komende vier jaar in vier wijken concreet aan de slag met de warmtetransitie. Uiteraard nemen wij deze ambities mee bij nieuwe (woningbouw) ontwikkelingen. Hierbij gaan we uit van de beschikbare rijksmiddelen.

We hebben afgelopen periode met veel inzet en betrokkenheid van onze inwoners het burgerakkoord gesloten en dit uitgewerkt in de duurzaamheidsagenda. De hieruit voorkomende opgaven hebben we voor een periode van twee jaar vanuit gemeentelijk middelen gefinancierd. We kunnen hier in 2025 en 2026 aanzienlijk minder op inzetten. Samen met de betrokken inwoners gaan we in overleg wat we zonder deze middelen op een andere wijze kunnen realiseren of temporiseren.

De bestaande openbare ruimte wordt klimaatadaptief en water-robuust ingericht, door o.a. meer vergroening en minder verharding. We creëren hierdoor een toekomstbestendige leefomgeving waarin inwoners comfortabel en gezond wonen, waarin we een vitale bodem hebben en waar inwoners op loopafstand verkoeling kunnen vinden tijdens warme perioden. Dit draagt tevens bij aan een versterking van de biodiversiteit en het vergoeden van de openbare ruimte. De komende jaren zullen we deze inzet temporiseren. Kwaliteit van de openbare ruimte is voor ons veel meer dan een mooie inrichting en een verzorgd onderhoud. De openbare ruimte draagt ook bij aan ontmoeting, beweging door sport en spel en een plezierige en veilige leefomgeving.

Rijk en verbonden landschap

We voelen verantwoordelijkheid om goed te zorgen voor onze unieke landschappen en inheemse flora en fauna. We willen een natuurinclusieve samenleving creëren door het aanbod aan leefgebieden te behouden en vergroten. Voor het behouden, herstellen en versterken van ons landschappen en biodiversiteit vragen wij extra inzet van onze partners in het landelijk gebied. De natuurwaarden van de Veluwe, de IJssel en landschapselementen staan door stikstof en droogte onder druk. Het Rijk en de provincies zijn verantwoordelijk voor het stikstof- en droogtevraagstuk. De problematiek is ingrijpend en complex en er zijn veel belangen mee gemoeid. Wij ondersteunen de verandering in de landbouw naar natuur-inclusief boeren. We willen als gemeente goed aanhaken op het stikstofvraagstuk en andere herstelprogramma's voor natuur (o.a. gezonde bossen, heide, bodem). Onbalans tussen de natuurwaarden en recreatie zorgt voor verstoring van

de natuur. Duurzame recreatie en toerisme vinden wij daarom belangrijk. Dit laten wij vooral zien door onze inzet bij het Masterplan Veluwezoom en bij de uitvoering van de visie op recreatie en toerisme. Helaas moeten we dit met minder beschikbare middelen doen. De resterende middelen willen we inzetten als vliegwiel voor investeringen van onze mede-overheden. Onze kennis en kunde zetten we in om onze gemeentelijke ambities hierbij te verwezenlijken.

Energie- en warmtetransitie/Duurzaamheidsagenda

Omschrijving (x € 1 miljoen)	2025	2026	2027	2028
Autonome ontwikkelingen:	0,00	0,00	0,00	0,00
Ombuigingen:	0,28	0,43	0,00	0,00
Duurzaamheidsagenda	0,28	0,43	0,00	0,00
Totaal	0,28	0,43	0,00	0,00

Autonome ontwikkelingen

Het is momenteel niet duidelijk wat het nieuwe regeerakkoord betekent voor de landelijke subsidies voor de Energietransitie. In het regeerakkoord is opgenomen dat specifieke uitkeringen ondergebracht gaan worden met een korting van 10%. Voor Rheden zou dit betekenen dat er ongeveer een ton minder te besteden is aan uitvoeringskosten. De consequenties hiervan kunnen wij nog niet goed beoordelen.

Voorstellen voor ombuigingen

Voor de duurzaamheidsagenda kunnen we niet langer geld uit eigen middelen blijven inzetten. Voor 2024 levert dit een besparing op van 279K en voor 2025 een besparing van 422K. De energietransitie zetten we voort met de landelijke subsidies die beschikbaar blijven en waar we ons voor inzetten deze binnen te halen voor onze aanpak in Rheden.

In oktober 2023 heeft de gemeenteraad een jaarlijks budget van €500.000 toegezegd voor de periode 2024 tot en met 2026 ter ondersteuning van de duurzaamheidsagenda. Het is belangrijk te noemen dat deze agenda geen wettelijke verplichting is, waardoor het mogelijk is om te besluiten deze middelen niet langer hiervoor in te zetten. Voor de jaren 2025 en 2026 zijn echter reeds financiële verplichtingen aangegaan met betrekking tot onze inzet op de duurzaamheidsagenda. Dit betreft € 211.000 voor 2025 en € 68.000 voor 2026. Dit betekent dat de maximale incidentele besparing €350.000 per jaar zou bedragen voor twee jaar. Samen met de betrokken inwoners gaan we in overleg in of en zo ja, welke ambities op andere wijze ingevuld kan worden. Bijvoorbeeld door inwoners zelf. Zonder deze middelen moeten we versnelt onze eigen inzet afbouwen en waar mogelijk integreren in andere activiteiten.

Het stopzetten van de duurzaamheidsagenda heeft aanzienlijke gevolgen. Een van deze gevolgen is dat het burgerakkoord, dat met de inwoners is overeengekomen, slechts beperkt kan worden uitgevoerd. Dit kan het vertrouwen van de inwoners in het gemeentebestuur aantasten en de samenwerking bemoeilijken. Vanaf medio 2025 zou er bovendien geen capaciteit meer zijn voor het sturen van programma's. Het ondersteunen van processen en het monitoren van de voortgang van de duurzaamheidsagenda.

De volgende initiatieven uit de duurzaamheidsagenda zullen bij het stopzetten niet worden uitgevoerd:

- Extra ondersteuning voor inwoners bij verduurzaming.
- Een subsidiepotje voor initiatieven van bewoners.
- Beleidstoetsing op CO2-impact en de CO2-voetafdruk per wijk.
- Verhoogde inspanningen om inwoners te stimuleren tot het plaatsen van zonnepanelen op woningen.
- Energiecoaching voor inwoners met een inkomen boven 130% van het wettelijk minimumloon.
- Het organiseren van een duurzame lunch in het basisonderwijs.
- Extra inspanningen voor de energietransitie in meer wijken dan de huidige.
- Extra investering in activering, bewustwording en het bevorderen van consuminderen. Als gevolg hiervan kan in 2025 geen klimaatfestival worden georganiseerd.

Voor welke besparingen is niet gekozen:

- Wij zien geen andere mogelijkheden tot besparing

Vernieuwing Omgevingsbeleid en Ruimtelijke ontwikkeling

Omschrijving (x € 1 miljoen)	2025	2026	2027	2028
Autonome ontwikkelingen:	0,00	-0,26	-0,20	-0,20
Omgevingswet	-0,80	-0,80	-0,80	-0,80
Taakstelling omgevingswet	0,80	0,54	0,60	0,60
Ombuigingen:	0,10	0,25	0,30	0,35
Verhogen leges inkomsten	0,00	0,10	0,10	0,10
Verhogen kostenverhaal	0,10	0,15	0,20	0,25
Totaal	0,10	-0,01	0,10	0,15

Autonome ontwikkelingen

De stikstofproblematiek, de netcongestie en stijgende prijzen hebben een negatieve invloed op de haalbaarheid van veel plannen. Positief is de het nieuwe kabinet jaarlijks 1 miljard beschikbaar stelt voor het bouwen van nieuwe woningen.

Voorstellen voor ombuigingen

Tot op heden hadden wij voor alle projecten de rol van dienstverlenende overheid en besteden eigen middelen aan de totstandkoming van ruimtelijke initiatieven. Binnen ons omgevingsbeleid gaan we duidelijk kiezen voor welke projecten en ontwikkelingen we meer regie pakken om onze maatschappelijke doelen te realiseren. We zetten hierbij in op prioritering van de ruimtelijke initiatieven op basis van haalbaarheid en ambtelijke inzet. Wij geven daarbij voorrang aan initiatieven die bijdragen aan de meest urgente maatschappelijke opgaven (bijvoorbeeld woningbouw, energie- en warmtetransitie, klimaatadaptie). Bovendien geven we uitvoering aan lopende plannen, gemaakte afspraken en genomen besluiten. Grote gebiedsontwikkelingen voor het komende decennium zijn het woningbouwproject IJsseldistrict, Masterplan Welkom Veluwezoom, Pilot wijkaanpak Stenfert en de transformatie van bedrijventerrein Haveland tot een woon- en werkgebied. Voor de andere initiatieven zullen we onze rol veranderen naar een meer controlerende en toetsende overheid. Dit levert een bezuiniging op van 100K.

Daarnaast passen we onze legesverordening aan zodat deze kostendekkend is en optimaliseren we ons kostenverhaal. We verhogen hiermee onze inkomsten in 2025 met 200K. De te verwachten inkomsten hangen samen met het aantal ruimtelijke ontwikkelingen.

Voor welke besparingen is niet gekozen:

Vanuit het budget structuurvisies ondersteunen we nu ruimtelijke initiatieven. Het totale budget is 175K. We schrappen dus niet het hele budget. Als wel het hele budget geschrapt zou worden betekent dit dat we verder teruggaan in onze dienstverlening en ook in ruimte om onderzoeken te doen voor ruimtelijke ontwikkelingen

Volkshuisvesting

Omschrijving (x € 1 miljoen)	2025	2026	2027	2028
Autonome ontwikkelingen:	0,00	0,00	-0,00	-0,15
Woningbouwversnelling	0,00	0,00	-0,0	-0,15
Ombuigingen:	0,15	0,0	0,00	0,00
Blijfwijken stoppen	0,10	0,0	0,00	0,00
Flexwonen	0,05	0,00	0,00	0,00
Totaal	0,15	0,0	-0,15	-0,15

Autonome ontwikkelingen

Woningbouwbehoefte

In verband met de structurele woningbouwopgave tot 2030 en daarna blijven we via de woningbouwversnelling inzetten die woningbouwopgave ook daadwerkelijk en tijdig te kunnen realiseren. Daarvoor dienen lopende en nieuwe projecten opgepakt te worden, zoals bijvoorbeeld Haveland. Dit betekent extra inzet van het ambtelijke apparaat de komende jaren. De hiervoor benodigde structurele middelen nemen wij op in deze kadernota. Deze zijn nodig voor onze eigen inzet, als vliegwiel voor initiatieven en cofinanciering van derden. Wij zetten zoveel mogelijk in op het verkrijgen van externe financiering, zoals ook bij IJssel District en meer recent voor de inzet van flexwonen in Haveland. Hiervoor is het cruciaal ook zelf te beschikken over de hiervoor benodigde specialistische kennis. De woningbouwversnelling zetten we dusdanig in zodat deze op middellange en lange termijn ook bijdraagt aan het terugbrengen van onze sociaaleconomische positie. Hierbij speelt de wijkgerichte aanpak ook een belangrijke rol.

Bouwkosten, stikstof en netcongestie belemmeren woningbouw

De bouwkosten nemen steeds verder toe. Dit betekent dat de financiële haalbaarheid van de projecten steeds verder onder druk komt te staan. De stikstof problematiek zorgt ook voor vertraging bij de woningbouw omdat het niet eenvoudig is de extra uitstoot te compenseren. Wij verwachten dat de plannen van het nieuwe kabinet voor extra problemen gaan zorgen omdat de stikstofproblematiek niet aangepakt wordt. Tenslotte levert de netcongestie steeds grotere problemen op bij de realisatie van projecten.

Steeds meer mensen wonen met zorg in de wijk

De dubbele vergrijzing (er komen steeds meer ouderen die ook steeds ouder worden) maakt dat er steeds meer mensen wonen met zorg in de wijk. Het Rijk zet ook in op: "zelf als het kan, thuis als het kan en digitaal als het kan". Dit betekent dat er steeds minder mensen naar intramurale zorginstellingen zullen gaan en er juist meer mensen zullen uitstromen uit zorginstellingen. Er wonen dus steeds meer mensen in de wijk, die een vorm van zorg of begeleiding nodig hebben. Als gemeente zullen we hierop in moeten inspelen. We zoeken de samenwerking op tussen woonzorg- en welzijnspartijen. De voorgestelde bezuiniging op de Blijfwijken zet deze inzet onder druk.

Om bovengenoemde uitdagingen en problemen het hoofd te bieden stellen wij voor om vanaf 2028 structureel 150K in de begroting op te nemen (voor 2025 en 2026 staat er reeds 250K en voor 2027 150K).

Voorstellen voor ombuigingen

Project Blijfwijk

In de begroting 2024-2027 is voor de jaarschijven 2024 en 2025 een bedrag van 200.000 euro in totaal opgenomen om een Blijfwijk te realiseren. Stenfert is hiervoor de eerste aangewezen plek. Omdat dit een niet wettelijke taak betreft stellen wij voor de inzet voor de Blijfwijken stop te zetten. Dit heeft stevige consequenties omdat de druk op de leefbaarheid in wijken toe zal nemen. In de Woonzorgvisie wordt het ontwikkelen van Blijfwijken genoemd als belangrijk uitgangspunt om wonen en zorg in onze gemeente op peil te houden. De tendens van steeds langer thuis blijven wonen en minder snel instromen naar een zorginstelling geldt niet alleen voor ouderen, maar voor alle zorgdoelgroepen (mensen met een beperking, mensen met psychische klachten). De druk op de leefbaarheid in de wijken neemt daardoor toe. Met name in nu al kwetsbare wijken (Dieren Stenfert, Rheden West en Velp Zuid) met veel sociale huurwoningen. Dit betekent dat er een sterk woon-zorg netwerk nodig is in de wijk, met voldoende passende woningen, omzien naar elkaar, ontmoeting, preventie en professionele zorg. In de woonzorgvisie hebben we opgenomen dat we in de 3 grote kernen van onze gemeente graag op een Blijfwijk willen inzetten. Het schrappen van het budget Blijfwijken betekent dat deze niet van de grond komen.

Flexwonen

Omdat het realiseren van flexwoningen geen wettelijke taak is stellen wij voor het budget van 50K in de jaarschijf 2025 te schrappen. De consequenties hiervan zijn beperkt indien de budgetten voor de woningbouwversnelling gehonoreerd worden. Hiermee worden naar verwachting 170 flexwoningen op Haveland gerealiseerd.

Voor welke besparingen is niet gekozen:

- We hebben ervoor gekozen niet te bezuinigen op de woningbouwversnelling (250K), maar juist structureel te investeren (150K vanaf 2028)

Economische ontwikkeling: economie, circulaire economie, recreatie en toerisme

Omschrijving (x € 1 miljoen)	2025	2026	2027	2028
Autonome ontwikkelingen:	0,00	0,00	0,00	0,00
Ombuigingen:	0,28	0,28	0,28	0,28
Budget Recreatie en Toerisme	0,08	0,08	0,08	0,08
Invoeren reclamebelasting	0,10	0,10	0,10	0,10
Verhogen toeristenbelasting	0,10	0,10	0,10	0,10
Totaal	0,28	0,28	0,28	0,28

Autonome ontwikkelingen

Er zijn geen relevante Autonome ontwikkelingen te melden

Voorstellen voor ombuigingen

Economische ontwikkeling

Omdat het grootste deel van het beleidsveld economische ontwikkeling (inclusief recreatie en toerisme) niet wettelijke taken betreft (totaal 325K) stellen wij voor hier 75K structureel op te bezuinigen. In deze bezuiniging zit de extra beleidsintensivering van 50K die is voorgesteld bij de vaststelling van de visie op recreatie en toerisme (er wordt dus per saldo minder bezuinigd dan mogelijk. Bij de begroting 2025-2028 zullen wij aangeven waar de bezuinigen op economische ontwikkeling precies landen.

Met de economische visie, uitvoeringsprogramma en de visie op recreatie en toerisme willen wij bereiken dat de economische ontwikkeling in de gemeente Rheden zich positief ontwikkelt. Belangrijk hierbij is dat dit op een duurzame, circulaire en inclusieve manier gaat plaatsvinden. Uit het rapport van Twynstra en Gudde is – opnieuw – gebleken dat we de sociaaleconomische positie van Rheden kunnen versterken. Uit het rapport blijkt tevens dat de inzet (formatie) op Economie sterk achterblijft bij vergelijkbare gemeenten. Hiervoor is ook inzet op de economie nodig vandaar dat wij beperkt willen bezuinigen op de budgetten voor de economische ontwikkeling.

We zullen uitvoeringsagenda recreatie en toerisme moeten herijken. De ambities zoals die zijn opgenomen in de onlangs vastgestelde visie recreatie en toerisme zullen we moeten temporiseren of stopzetten. Het verder terugbrengen van de beschikbare middelen heeft een impact op de beschikbare middelen voor onderhoud en beheer van fiets- en wandelnetwerk, gemeentelijke bijdrage aan lokale evenementen en beschikbare middelen voor de Veluwe Alliantie en Toerisme Veluwe Arnhem Nijmegen. Groot risico hierbij dat de lobby/inzet naar de regio (Groene Metropool Regio en Veluwe-op-1) voor wat betreft bestemmingsmanagement, uitloopgebieden en kans op regiodealgelden etc. stopt.

Het wandelnetwerk en fietsknooppuntennetwerk worden mogelijk minder onderhouden en geactualiseerd, zowel fysiek (borden) als online (routesopdeveluwe.nl). De bijdrage aan het Routebureau Veluwe houden wij opnieuw tegen het licht, evenals de bijdrage aan de schaapskudde. Ook onze bijdrage aan evenementen heroverwegen wij. Dit zal impact hebben op het organiseren en mogelijk doorgaan hiervan. Hierbij geldt dat lopende overeenkomsten waar

subsidie aan vastzit (structurele subsidierelaties) conform een afbouwregeling moet worden ingepast.

We zien mogelijkheden om via de weg van reclamebelasting onze inkomsten verhogen. Wij verwachten het jaar 2025 nodig te hebben voor de voorbereiding hiervan. Hierbij ontzien we gebieden die al een zogenaamde BedrijfsInvesteringsZone (BIZ) hebben. In deze gebieden wordt via die weg al geïnvesteerd in kwalitatieve versterking. Naar verwachting levert dit 100K op. Verder stellen wij voor de toeristenbelasting te verhogen zodat er structureel 100K meer binnenkomt.

Voor welke besparingen is niet gekozen:

- Hele budget economische ontwikkeling schrappen (75)
- Hele budget recreatie en toerisme schrappen (200K)
- Budget herontwikkeling Hoofdstraat Velp schrappen (50K)

Circulaire economie

Omschrijving (x € 1 miljoen)	2025	2026	2027	2028
Autonome ontwikkelingen:	0,00	0,00	0,00	0,00
Ombuigingen:	0,05	0,05	0,00	0,00
Budget Circulaire economie	0,05	0,05	0,00	0,00
Totaal	0,05	0,05	0,00	0,00

Resumé autonome ontwikkelingen

Er zijn geen relevante autonome ontwikkelingen te melden

Voorstellen voor ombuigingen

Wij stellen voor het budget van 50K voor de circulaire economie te laten vervallen. We streven ernaar de circulaire economie onderdeel laten uitmaken van de lokale economie. De komende periode willen we op dit thema inzetten door aan te sluiten bij de inzet van de Groene Metropool Regie. Onze eigen incidentele programmamiddelen zetten we niet in. Dit thema zullen we bij de begroting 2025 – 2028 integraal onderbrengen bij het thema Economie.

De huidige inzet op onze afvalinzameling zetten we voort. Omdat PreZero heeft aangegeven na 2025 te stoppen met de afvalinzameling voeren we in 2024 een verkenning uit naar de afvalinzameling voor de periode hierna. Het streven naar een afvalscheidingspercentage van 75% blijft staan. Wel realiseren ons dat de komende periode geen ruimte is voor grote investeringen om grote wijzigingen door te voeren.

Omgevingskwaliteit: biodiversiteit, erfgoed en landschap

Omschrijving (x € 1 miljoen)	2025	2026	2027	2028
Autonome ontwikkelingen:	0,00	0,00	0,00	0,00
Ombuigingen:	0,32	0,32	0,32	0,32
Budget Biodiversiteit, Erfgoed en Landschap	0,32	0,32	0,32	0,30
Totaal	0,32	0,32	0,32	0,32

Autonome ontwikkelingen

De opgaven voor biodiversiteit, landschap en erfgoed zijn groot. In het landelijke gebied is – mede door de stikstofproblematiek – een transitie gaande naar een meer natuur-inclusieve landbouw. Binnen de opgaven voor biodiversiteit, erfgoed en landschap zullen wij de komende jaren vooral aansluiten op initiatieven van de verantwoordelijke overheden (rijk en provincie). Voor het wettelijke deel van deze taken nemen wij vanzelfsprekend onze verantwoordelijkheid (o.a. ruimtelijke plannen en omgevingsvisie). Wij zijn kansen in het slim inspelen en deelnemen aan plannen (gebiedstafels) van andere overheden. Het is daarbij van belang dat we zelf goed voor ogen hebben wat wij willen realiseren. Dit leggen we vast in de Omgevingsvisie. Cruciaal in de aanpak is het beschikbaar hebben van eigen specialistische kennis op deze thema's. Dit hebben wij op dit moment beschikbaar en dat willen we behouden om zo met minder eigen financiële inzet toch onze doelen te kunnen realiseren.

Tegelijkertijd zal de voorgestelde bezuiniging op deze thema's een sterk effect hebben op doelstellingen die we niet (of later) bereiken. Zo zullen we het biodiversiteitsplan moeten herijken. Een verder versterking en vergroting van de biodiversiteit van de openbare ruimte zal minimaal zijn. Voor initiatieven op deze thema's, maar ook bestaande afspraken is de komende jaren geen geld meer beschikbaar. We streven met onze inzet en met regionaal samenwerking naar een demping van dit effect.

We blijven inzetten op regionale samenwerking en zo onze toegang tot extern geld en onze mogelijkheden om te sturen op het gebruik van onze buitenruimte en op het oplossen van de grote opgaven in het buitengebied (biodiversiteit, recreatiedruk, verdroging, wateroverlast, landbouwtransitie, energietransitie, versterking landschap, verduurzaming, instandhouding landgoederen en buitenplaatsen) te behouden. Versterkingen zullen alleen mogelijk zijn als het ons lukt ook financiering binnen te halen. Maar we willen hier ook reëel in zijn, sommige zeer gewenste ontwikkelingen vanuit het willen, kunnen de komende jaren niet meer. Dit brengen we richting de begroting, maar ook daarna verder in beeld.

Voorstellen voor ombuigingen

Minimaal budget voor maximale opbrengst

Biodiversiteit, erfgoed en landschap vormen de kernkwaliteiten van onze gemeente. Het zijn belangrijke ruimtelijke maar ook sociale en maatschappelijke dragers. Wettelijke taken blijven we uitvoeren (34K). We behouden een deel van het vrij te besteden beschikbare budget (150K van de ca 470K) en zetten dit in als vliegwiel om zoveel mogelijk verschillende doelen te kunnen bereiken:

- Met onze inzet zijn we goed in het binnenhalen van financiering van derden. Door een klein deel van het budget te behouden als cofinanciering kunnen we deze multiplier toch enigszins blijven benutten.
- Ondersteunen van initiatieven (bv. buurttuinen), onderwijsinstellingen, de vele vrijwilligers (bv. voor de open monumentendag) en werkgroepen. Zij zijn allemaal nodig om doelen voor

erfgoed, biodiversiteit en landschap te behalen, ze zijn daarvoor de ambassadeurs, maar het zijn kwetsbare netwerken. Kleine bijdragen (bv. plantmateriaal, voorlichtingsmateriaal, wildcamera, batdetector etc.) hebben een grote impact. Hiermee kunnen we het enthousiasme vasthouden en blijft de continuïteit gewaarborgd.

- Koppelkansen realiseren door een integrale benadering van erfgoed, landschap, biodiversiteit met sociale en maatschappelijke doelen. Groen verbindt mensen en is belangrijk voor een goede (mentale) gezondheid. Een voorbeeld van een koppelkans is het werken van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt in de tuin van kasteel Middachten. Dat draagt bij aan het behoud en versterking van het groene erfgoed en daarmee de economie van Rheden en tegelijkertijd dient het een sociaalmaatschappelijk doel.
- Met inzet van kennis, capaciteit en dit budget kunnen we samen met inwoners en verschillende partijen toch blijven werken aan behoud en versterking van de kernwaarden van onze gemeenten.

Het directe maatschappelijke effect van bezuiniging op het budget voor erfgoed, biodiversiteit en landschap laat zich moeilijk in een paar zinnen beschrijven. Het raakt zowel alle inwoners (en bezoekers) in de bebouwde omgeving als in het omliggende landschap, evenals alle andere medebewoners (flora en fauna) waarvoor we een grote verantwoordelijkheid hebben. De bezuinigingen grijpen direct negatief in op alle drie de kernwaarden van Rheden, geformuleerd in de omgevingsvisie in wording:

- ***Onze fraaie natuur en landschappen***
Bescherming van de natuur is een wettelijke taak vanuit de Omgevingswet. Als we de investeringen en overleggen met betrekking tot landschap, natuur en biodiversiteit minimaliseren dan verslechtert daarmee de kwaliteit van het landschap en heeft dat negatieve gevolgen voor de instandhouding van soorten en de basiskwaliteit natuur.
- ***De 7 unieke dorpen***
Toegang tot groen dicht bij huis draagt bij aan de gezondheid en het mentale welzijn van de inwoners. Als we minder investeren in erfgoed, biodiversiteit en de verbinding van het landschap met het groen in de dorpen heeft dat negatieve gevolgen voor de identiteit van de dorpen, de ruimtelijke kwaliteit van de woonomgeving en voor de leefbaarheid voor onze inwoners.
- ***Onze rijke cultuurhistorie***
Als we particuliere eigenaren niet meer ondersteunen bij investeringen in monumenten en landgoederen, vervalt ook de provinciale cofinanciering (jaarlijks 95k t.o.v. 101k eigen investering). We verliezen hiermee ook een groot deel van de investering die eigenaren doen aan hun monumentale pand of landgoed (bij monumenten al jaarlijks het tienvoudige van de gemeentelijke investering, in 2023 een bijdrage van 600k tegenover 57k van de gemeente), wat op termijn resulteert in achteruitgang van de staat van de groene en gebouwde monumenten. Naast verlies van de economische waarde voor de gemeente onder andere vanwege de toeristische aantrekkingskracht en de hogere waarde van de bebouwing in de omgeving is het ook een verlies van gespecialiseerde werkgelegenheid.

Voor welke besparingen is niet gekozen:

- Hele budget landschap schrappen
- Hele vrij te besteden budget erfgoed schrappen
- Budget biodiversiteitsplan schrappen
- Rozendaalse veldverkoop (pm)

Inrichting en beheer openbare ruimte

Omschrijving (x € 1 miljoen)	2025	2026	2027	2028
Autonome ontwikkelingen:	-0,73	-0,73	-0,73	-0,73
Vervanging / Verduurzaming wagenpark	-0,33	-0,33	-0,33	-0,33
Beheer openbare ruimte	-0,40	-0,40	-0,40	-0,40
Ombuigingen:	0,41	0,42	0,43	0,44
Doorbelasten personeel op projecten	0,20	0,20	0,20	0,20
Versoberen openbare ruimte	0,01	0,02	0,03	0,04
Klimaatadaptatie tkv rioolheffing	0,20	0,20	0,20	0,20
Totaal	-0,32	-0,31	-0,30	-0,29

Autonome ontwikkelingen

De vraag naar uitvoerend personeel, bouwkosten en grondstoffen stijgt, waardoor we verwachten dat de prijzen verder door stijgen. Dit betekent dat lopende en nieuwe projecten meer kosten. Ook in het reguliere onderhoud zien wij stijgende kosten. Om ons basisniveau te kunnen blijven garanderen hebben wij hiervoor de benodigde extra middelen opgenomen in deze kadernota. Dit betreft:

- € 200.000 (S) Indexering bestek maaien van de gazons;
- € 100.000 (S) Indexering nieuw bestek vegen en onkruidbestrijding verharding wegen; (Totaal € 137.000 waarvan €37.000 van wegen wordt doorbelast naar riolering, dekking vanuit de rioolheffing)
- € 100.000 (S) Indexering bestek onderhoud straatverlichting en stijging materiaalkosten

Stikstof en netcongestie maken dat ook de uitvoering van reguliere taken risico lopen niet te kunnen worden gerealiseerd.

Voorstellen voor ombuigingen

Openbare ruimte

- We versoberen de openbare ruimte (40k)
- We schrappen één zogenaamde jaarschijf uit onze meerjarenplanning (opbrengst nu nog niet duidelijk)
- We brengen het budget van 200K voor klimaatadaptatie ten laste van de rioolheffing
- We belasten structureel 200K personeelslasten door aan de projecten

We bezuinigen niet verder op het beheer van onze openbare ruimte. Wij zien beheer als meer dan alleen het onderhouden en in standhouden van de openbare ruimte. Beheer is ook het bijdragen aan maatschappelijke opgaven zoals klimaatopgaven, biodiversiteit en gezondheid van onze inwoners. Het beheer en onderhoud richt zich daarnaast op het minimaal veilig en functioneel houden van de openbare ruimte. We beperken kapitaalvernietiging. Wij zien als basisvoorziening voor beheer en onderhoud van groen, spelen, zwerfafval, wegmeubilair, etc. het zogenaamde landelijke CROW kwaliteitsniveau B (basis). Het gaat hierbij om de staat van het onderhoud. Conform het huidige integrale beheerplan is dit voor deze onderdelen ook zo ingericht (niveau B basis). Voor technische staat wegen heeft onze gemeente tot nu toe gekozen voor technische staat C (laag). Dit is onder het door ons gewenste basisvoorziening. Wij zien op dit moment geen ruimte om dit terug te brengen naar het basisniveau. Gezien ook de risico's met betrekking tot dit thema

(zie autonome ontwikkelingen) kijken wij kritische naar onze investeringsplanning. Wij verwachten dat we één zogenaamde jaarschijf uit onze meerjarige investeringslijst te schrappen (vertragen) (besparing moet nog blijken). Verder zien wij ons genoodzaakt bij regulier onderhoud en vervanging kritisch te kijken naar de voorzieningen in de openbare ruimte. Wij zullen niet alles meer vervangen. Hierbij kunt u denken aan bankjes, speelplekken en kunstwerken (uiteindelijk 40K in 2028).

Voor welke besparingen is niet gekozen:

- Verder zakken in beheer en onderhoudsniveaus (CROW normen) (PM)
- Inrichting openbare ruimte sterk versoberen door weghalen alle speeltoestellen/bankjes etc.) (PM)
- Stoppen met gladheidsbestrijding

Mobiliteit en infra

Omschrijving (x € 1 miljoen)	2025	2026	2027	2028
Autonome ontwikkelingen:	0,00	0,00	0,00	0,00
Ombuigingen:	0,17	0,17	0,17	0,17
Invoeren parkeergeld P-garage Dieren	0,15	0,15	0,15	0,15
Leges gehandicapten p-kaart	0,02	0,02	0,02	0,02
Totaal	0,17	0,17	0,17	0,17

Autonome ontwikkelingen

Er zijn geen relevante autonome ontwikkelingen te melden naast autonome ontwikkelingen als de eerder genoemde, zoals de vraag naar uitvoerend personeel, bouwkosten en grondstoffen stijgt, maar ook de netcongestie en stikstof die voor mobiliteitsprojecten kunnen spelen.

Voorstellen voor ombuigingen

Invoeren betaald parkeren parkeergarage Dieren (150K). De parkeergarage Dieren wordt betaald parkeren. Er is een kans dat (een deel van) de inwoners dan niet langer met de trein zal reizen en bijvoorbeeld het hele woon-werktraject met de auto gaan afleggen met als gevolg dat het drukker wordt op de wegen. Goede communicatie met de buurt is vereist i.v.m. verwachtingen die bij inwoners mogelijk spelen (parkeergarage blijft altijd gratis).

Wij stellen voor leges te gaan heffen voor de gehandicapten parkeerkaart (15K).

Wij stellen voor een onderzoek te doen naar de invoering van betaald parkeren in de hele gemeente (PM)

Voor welke besparingen is niet gekozen:

- Stopzetten verenbijdrage gemeente (60K)

Financieel perspectief

Tabel: Programmastaat 2 leefomgeving

Omschrijving (x € 1 miljoen)	2025	2026	2027	2028
Begrotingsaldo 2024-2027	-13,93	-13,29	-14,01	-14,01
Autonome ontwikkelingen:	-0,73	-1,00	-1,08	-1,08
Energie- en warmtetransitie	0,00	0,00	0,00	0,00
Vernieuwing omgevingsbeleid en ruimtelijke ontwikkeling	0,00	-0,26	-0,20	-0,20
Volkhuisvesting	0,00	0,00	-0,15	-0,15
Economische ontwikkeling	0,00	0,00	0,00	0,00
Circulaire economie	0,00	0,00	0,00	0,00
Biodiversiteit, erfgoed en landschap	0,00	0,00	0,00	0,00
Inrichting en beheer openbare ruimte	-0,73	-0,73	-0,73	-0,73
Mobiliteit en infra	0,00	0,00	0,00	0,00
Voorstellen ombuigingen:	1,75	1,91	1,49	1,55
Energie- en warmtetransitie	0,28	0,43	0,00	0,00
Vernieuwing omgevingsbeleid en ruimtelijke ontwikkeling	0,10	0,25	0,30	0,35
Volkhuisvesting	0,15	0,00	0,00	0,00
Economische ontwikkeling	0,28	0,28	0,28	0,28
Circulaire economie	0,05	0,05	0,00	0,00
Biodiversiteit, erfgoed en landschap	0,32	0,32	0,32	0,32
Inrichting en beheer openbare ruimte	0,41	0,42	0,43	0,44
Mobiliteit en infra	0,17	0,17	0,17	0,17
Totaal	-12,92	-12,38	-13,61	-13,55

3 Bestuur & organisatie

Wat is onze visie?

Dienstverleningsagenda

Een goede dienstverlening aan onze inwoners, ondernemers en instellingen vinden wij belangrijk. Daarvoor is een goed werkende gemeentelijke organisatie nodig. Slagvaardigheid in het realiseren van onze ambities is daarbij belangrijk. Op een aantal onderdelen verbeteren wij de digitale dienstverlening.

Kansengelijkheid en inclusie

Wij willen een samenleving die uitgaat van gelijkwaardigheid, diversiteit en inclusie. Wij ambiëren gelijke kansen voor iedereen. Onderdrukking, uitbuiting en uitsluiting worden door ons met kracht bestreden. De gemeente Rheden is daarom ook een regenbooggemeente.

Inwonersparticipatie

'Samen maken we Rheden sterk'. Deze visie is het vertrekpunt voor de gemeente Rheden om via inwonersparticipatie de kennis en ervaring, creativiteit én organisatiekracht van inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners te benutten bij het maken van de beste keuzes voor onze dorpen. Keuzes die de gemeente Rheden leefbaar en sterk houden.

Regionale samenwerking en internationale betrekkingen

De coalitiepartijen hechten veel waarde aan de gemeentelijke onafhankelijkheid en zelfstandigheid. Voor een aantal maatschappelijke vraagstukken is regionale samenwerking gewenst of noodzakelijk en soms verplicht. De regionale samenwerkingen waarin wij participeren hebben een duidelijke toegevoegde waarde en vergroten onze effectiviteit en efficiency. In deze samenwerkingen hebben wij een actieve opstelling en inbreng. Daarbij hebben wij oog voor de democratische legitimatie. Wij intensiveren daarom de lokale en regionale samenwerking. Daarbij hechten wij veel waarde aan lokale samenwerkingen met ondernemers en het onderwijs. Rheden participeert in regionale gemeentelijke samenwerkingen daar waar het gemeente-overstijgende opgaves betreft en een duidelijke toegevoegde waarde heeft. De context waarin gemeenten moeten opereren staat onder druk o.a. door de toegenomen complexiteit van de gemeentelijke opgaves, de krapte op de arbeidsmarkt en de sterk stijgende uitgaven door inflatie. In onze regio ervaren veel (kleine) gemeenten knelpunten in hun bestuurs- en organisatiekracht en verkennen daarom een intensievere samenwerking met buurgemeenten. Op initiatief van enkele buurgemeenten voert Rheden momenteel verkennende bilaterale gesprekken met Rozendaal, Doesburg en Renkum over een mogelijk intensivering van de ambtelijke samenwerking. Met betrekking tot internationale samenwerking continueren we de samenwerking met VNG International op basis van participatie in hun programma's en projecten.

Vastgoedportefeuille

Wij willen meer duurzame voorzieningen op maat voor toekomstbestendige dorpen. Daarbij geven wij aandacht aan circulair aanbesteden. Door middel van ons vastgoedbeleid willen wij de sociale verbindingen van de dorpen in Rheden behouden en, waar mogelijk, versterken. Op deze wijze behouden wij levendige dorpen met een duidelijk eigen karakter en identiteit. Ook culturele voorzieningen dragen bij aan de onderlinge sociale verbindingen. Tot slot draagt onze vastgoedstrategie bij aan solide, toekomstbestendige gemeentelijke financiën.

Organisatie

Rheden wil een betrouwbare en slagvaardige organisatie zijn, die haar inwoners, ondernemers en bezoekers goede dienstverlening biedt. De gemeente biedt een verbindende rol bij de aanpak van vraagstukken, stimuleert en begrenst waar nodig en is gastvrij. Maatschappelijke opgaven en taken nemen toe en het speelveld waarin de gemeente acteert wordt steeds complexer. De gemeente wil actief inspelen en meebewegen op deze veranderingen. Dit vraagt meer en meer verbindend realiseren, wendbaarheid en flexibiliteit. De gemeentelijke organisatie wordt slim en 'lean' ingericht.

Dienstverleningsagenda

Omschrijving (x € 1 miljoen)	2025	2026	2027	2028
Autonome ontwikkelingen:	0,00	0,00	0,00	0,00
Ombuigingen:	0,01	0,01	0,01	0,01
KCC – burgerzaken: centralisatie KCC burgerzaken van 2 naar 1 locatie	0,01	0,01	0,01	0,01
Totaal	0,01	0,01	0,01	0,01

Autonome ontwikkelingen

In Q2 of Q3 zal het Rekenkameronderzoek naar de dienstverlening van de gemeente Rheden beschikbaar komen en worden besproken en vastgesteld. Voorstel is om op basis van dit rapport een continu verbeterplan op te stellen. Uitgangspunt is hiervoor geen aanvullende middelen ter beschikking te stellen.

Voorstellen voor ombuigingen

Centralisatie KCC Burgerzaken van twee locaties naar één locatie.

Op dit moment zijn er twee locaties voor het Klantcontactcentrum van de afdeling Burgerzaken. Voorstel is terug te gaan naar één locatie.

Kansengelijkheid en inclusie

Omschrijving (x € 1 miljoen)	2025	2026	2027	2028
Autonome ontwikkelingen:	0,00	0,00	0,00	0,00
Ombuigingen:	0,00	0,00	0,00	0,00
Totaal	0,00	0,00	0,00	0,00

Thema:

Kansengelijkheid en inclusie

- Wij geven elke inwoner gelijke kansen.

Autonome ontwikkelingen

Geen.

Voorstellen voor ombuigingen

Geen.

Inwonersparticipatie

Omschrijving (x € 1 miljoen)	2025	2026	2027	2028
Autonome ontwikkelingen:	0,00	0,00	0,00	0,00
Ombuigingen:	0,00	0,00	0,00	0,00
Totaal	0,00	0,00	0,00	0,00

Inwonersparticipatie instrument

Actief betrekken van inwoners en ondernemers bij besluitvorming. Scope is gericht op de ontwikkeling van het instrument voor participatie en bredere communicatie. Hierop is geen eigen budget. Het is onderdeel van de energietransitie/duurzaamheidsagenda. Middelen komen in de toekomst vanuit verschillende projecten die een participatieparagraaf in hun plan moeten opnemen.

Autonome ontwikkelingen

Geen.

Voorstellen voor ombuigingen

Geen.

Regionale samenwerking en internationale betrekkingen

Omschrijving (x € 1 miljoen)	2025	2026	2027	2028
Autonome ontwikkelingen:	0,00	0,00	0,00	0,00
Ombuigingen:	0,00	0,00	0,00	0,00
Totaal	0,00	0,00	0,00	0,00

Thema:

Regionale samenwerking en internationale betrekkingen

- Verbetering samenspel Omgeving - Gemeenteraad – College – organisatie: Slagkracht in samenwerking.
- Toekomstbestendige regionale samenwerkingsverbanden (visie en strategie op regionale samenwerking).
- Realisatie van toegevoegde waarde door samenwerking.

Autonome ontwikkelingen

Geen.

Voorstellen voor ombuigingen

Onderzoek doen naar besparingsmogelijkheden door het uitbesteden van een aantal gemeentelijke activiteiten of externe samenwerking. Het voorstel is een onderzoek te doen naar de mogelijkheden voor het uitbesteden van bestaande taken. Kunnen wij meer een

regiegemeente worden? Is het bijvoorbeeld voordeliger om: kabinetszaken, vastgoedbeheer, communicatie, financiën, beheer buitenruimte, catering restaurant (anders) uit te besteden?

Vastgoedportefeuille

Omschrijving (x € 1 miljoen)	2025	2026	2027	2028
Autonome ontwikkelingen:	0,00	0,00	0,00	0,00
Ombuigingen:	0,13	1,20	1,20	1,20
Incidenteel opbrengsten verkoop vastgoed	0,00	1,00	1,00	1,00
Structureel verlaging beheerkosten vastgoed	0,00	0,07	0,07	0,07
Verlaging kapitaallasten nieuwe gemeentehuis door afschrijvingstermijn te verlengen	0,13	0,13	0,13	0,13
Totaal	0,13	1,20	1,20	1,20

Thema:

Vastgoedportefeuille

- Verduurzaming van de vastgoedportefeuille.

Autonome ontwikkelingen

Als één van de autonome ontwikkelingen is opgenomen het verduurzamen van het vastgoed conform de wensen van het Rijk. De gemeente Rheden kan besluiten dit niet te doen en een deel te verkopen. De verduurzaming van het eigen gemeentelijk vastgoed moet haalbaar, betaalbaar en financierbaar zijn. Dit geldt natuurlijk ook voor het maatschappelijk vastgoed in de gemeente. De ambitie vanuit het klimaatakkoord is om het maatschappelijk vastgoed in 2050 CO2-arm te hebben.

De sectorale routekaart voor gemeentelijk maatschappelijk vastgoed beschrijft hoe gemeenten het streef- en einddoel voor CO2-reductie in 2030 (49%) en 2050 (95%) kunnen halen. Gemeenten moeten elke 4 jaar aangeven hoe zij dit aanpakken binnen de eigen vastgoedportefeuille. Ze maken hiervoor een portefeuilleroutekaart of duurzaam meerjaren-onderhoudsplan (DMJOP). Gemeente Rheden kan besluiten dit niet te doen of anders te faseren (bijvoorbeeld starten in 2030).

Voorstellen voor ombuigingen

Herijking portefeuille vastgoed, waaronder verkenning verkoop deel portefeuille.

Verkopen van een deel vastgoed en gronden met maatschappelijke bestemming (dit draagt bij aan de reductie van de beheerskosten en levert incidenteel baten op. Bijvoorbeeld verkenning verkoop bedrijventerrein Spankeren (nu verpacht) en drie percelen op De Beemd, parkeergarage, sportterreinen, gemeentewerf Velp. Het in 2025 verkopen van een deel van de maatschappelijke vastgoedportefeuille zal mogelijk een bedrag aan éénmalige baten opleveren. Vanaf 2026 zal er op vastgoedbeheer structureel kunnen worden bespaard.

Verlaging kapitaallasten nieuwe gemeentehuis door afschrijvingstermijn te verlengen

De financiering van het nieuwe gemeentehuis is gebaseerd op en externe financiering. Deze financiering gaat uit van 40 jaar en een restwaarde van 0. Voorstel is te gaan werken met een restwaarde. De accountant moet hiermee akkoord gaan. Rente en restwaarde zijn cruciale factoren. De rente kan wisselen. Bedrag is daarom indicatief voor de genoemde bedragen.

Integrale veiligheid

Omschrijving (x € 1 miljoen)	2025	2026	2027	2028
Autonome ontwikkelingen:	0,00	0,00	0,00	0,00
Ombuigingen:	0,00	0,10	0,10	0,10
Verkennen mogelijkheden beperking inzet middelen op OOV door intensieve samenwerking	0,00	0,10	0,10	0,10
Totaal	0,00	0,10	0,10	0,10

Autonome ontwikkelingen

Geen.

Voorstellen voor ombuigingen

Verkennen mogelijkheden beperking inzet middelen op OOV (Openbare Orde en Veiligheid) door meer intensieve samenwerking. Voorstel is een onderzoek te doen naar de mogelijkheden om door meer intensieve samenwerking de kosten op het gebied van openbare orde en veiligheid te verlagen. Kunnen we meer taken gezamenlijk uitvoeren?

Organisatie

Omschrijving (x € 1 miljoen)	2025	2026	2027	2028
Autonome ontwikkelingen:	-1,10	-1,10	-1,10	-1,10
hogere loonkosten door CAO	-1,10	-1,50	-1,50	-1,50
Compensatie hogere loonkosten meicirculaire	1,10	1,50	1,50	1,50
Actualisatie HR 21	-1,10	-1,10	-1,10	-1,10
Ombuigingen:	1,67	2,21	2,39	2,50
Meer efficiënte inzet van verschillende disciplines bedrijfsvoering	0,18	0,18	0,18	0,18
de Connectie rendement intensivering samenwerking/afbouw maatwerk	0,60	0,60	0,60	0,60
Het leaner en digitaler maken van de processen	0,02	0,14	0,14	0,14
Herijking balans formatie en bezetting	0,72	0,94	1,05	1,15
Licentie werkplekapp opzeggen	0,03	0,03	0,03	0,03
Reductie urencapaciteit wethouders vanaf 2026	0,00	0,07	0,14	0,14
Net meer benutten restant budget professionalisering organisatie	0,11	0,24	0,24	0,24
Terugdringing externe kosten van vergaderen	0,02	0,02	0,02	0,02
Totaal	0,57	1,11	1,29	1,40

Autonome ontwikkelingen

De loonontwikkeling van de ambtelijke organisatie volgt uit de cao-afspraken. De huidige cao loopt van 1 januari 2024 tot en met 31 maart 2025 met een loonafpraak van 4,75% per 1 januari 2024 en 1,25% per 1 oktober 2024, en 1% bovenwettelijke vakantiedag per 1 januari 2025. Voor de periode na 31 maart 2025 zijn nog geen cao-afspraken gemaakt. Daarom baseren we de raming voor de loonontwikkeling in 2025 op het Centraal Economisch Plan 2024 dat 22 februari 2024 door het Centraal Planbureau is gepubliceerd en een volledige compensatie bij de mei-circulaire.

In januari 2023 is door het DT besloten een brede actualisatie uit te voeren naar de functie indelingen in ons systeem van functie- en functiewaardering (HR21). Aanleiding was achterstallig onderhoud en ontwikkelingen binnen functies. De actualisatie loopt door tot eind 2024. Er is een prognose opgesteld voor de kosten die dat met zich meebrengt op grond van de inventarisatieronde. De indelingsadviezen worden zomer 2024 uitgewerkt, waardoor het voorlopige overzicht van de kosten voor de begroting van 2025 wordt meegenomen.

Nog niet op alle onderdelen van Bedrijfsvoering (HR, FIN) is de ondersteuning op dit moment op voldoende kwalitatief niveau. Daarmee voldoet Bedrijfsvoering op onderdelen niet aan het gewenste niveau van dienstverlening voor de realisatie van (bestuurlijke) ambities.

De 'financiële functie' ziet zich over de volle breedte van systemen, beleid & processen geconfronteerd met diverse uitdagingen van verschillende omvang. Dit heeft impact op het huidige niveau van advisering en ondersteuning ook waar het de mate van financieel in control zijn betreft. In dit verlengde en in verschillende mate hebben óók de andere onderdelen van de Bedrijfsvoering hun eigen uitdagingen.

Voorstellen voor ombuigingen

De voorstellen voor ombuigingen hebben voor de verdere professionalisering van de organisatie twee perspectieven:

1. Structureel vergroten van de inkomsten;
2. Structureel verlagen van de kosten.

Ad.1. Structureel verhogen van de inkomsten

Indexeren OZB jaarlijks vanaf 2026 met inflatiecorrectie. Het voorstel is om de OZB voor woningen en niet-woningen jaarlijks te indiceren op de prijsontwikkeling (voorlopige inschatting 3%). Gemeente Rheden kan daardoor qua dienstverlening beter aan haar verwachtingen van inwoners voldoen. De lastendruk voor inwoners wordt echter hoger.

Verhogen OZB met 20% tot Gelders gemiddelde. Gemeente Rheden heeft al jaren zeer lage OZB heffingen. Het voorstel is om de OZB voor woningen en niet-woningen op het Gelders gemiddelde te brengen. Dit betekent ongeveer 20% verhoging. Gemeente Rheden kan qua dienstverlening beter aan haar verwachtingen van inwoners voldoen. De lastendruk voor inwoners wordt echter hoger.

Analyse mogelijkheden (kostendekkendheid) leges en belastingen (o.a. reclamebelasting, parkeertarieven). Het centraal strakker organiseren van de inkomsten van aanvullende leges, subsidies en licentie- en contractbeheer. Dit vraagt om een investering in medewerkers, maar zal door aandacht te besteden aan deze inkomstenverhogingen zichzelf terugverdienen is de verwachtingen. Door strakker beleid op: Contracten en licenties, Leges-inkomsten, waar mogelijk subsidieverwerving. Te denken valt aan toetsing op kostendekkendheid werkzaamheden gemeente Omgevingswet, reclamebelasting, opzeggen abonnementen en licenties.

Ad.2. Structureel verlagen van de lasten

Herijking balans formatie en bezetting. Op basis van de keuzes die u als raad maakt bij de besluitvorming over de kadernota, wordt voor de begroting van 2025 e.v. een herijking van de balans taken, formatie en bezetting uitgevoerd voor de gemeentelijke organisatie. Hierbij wordt ook gekeken naar het niet invullen van vacatures, natuurlijke uitstroom (door pensionering en wisseling van werkgever) en de benodigde omvang van het aantal fte.

Aandachtspunten hierbij zijn dat de inperking van de capaciteit niet ten koste gaat van basisdienstverlening aan inwoners, ondernemers en bezoekers en onacceptabele werkdruk/stijging ziekteverzuim. Op dit moment geeft Rheden 25,1% van haar loonsom uit aan externe inhuur. Voorstel is dit met 50% te reduceren en zoveel mogelijk werk door vaste medewerkers te laten uitvoeren. De meerkosten van externe inhuur vervallen daarmee. Daarnaast zal er een doorwerkend effect zijn op de benodigde capaciteit van de verschillende disciplines van Bedrijfsvoering. Dit omdat de andere afdelingen naar verwachting ook in hun capaciteit teruggaan. Alle teams zullen kritisch worden bezien op de mogelijkheden. Tot slot zal het restant budget 'professionalisering organisatie', zoals toegekend in 2023 door de Raad, niet meer benut worden.

Het meer lean maken van werkprocessen. Het voorstel is een vijftal processen te selecteren betreffende grote volumes en sterk verbeterpotentieel binnen de gemeente en deze vanuit de lean filosofie en vanuit het programma digitaal Rheden te herontwerpen waardoor mogelijk aanzienlijke tijdsbesparing kan worden gerealiseerd. Hetzelfde geldt voor projecten en programma's. Voorstel is ook voor alle projecten en programma's te gaan werken met business cases en risicoanalyses. Met het meer lean maken van de processen zullen tijdsbesparingen kunnen worden gerealiseerd. Daarmee heeft dit traject direct een relatie tot het Strategisch Personeelsplan.

Reductie van de urencapaciteit aan wethouders vanaf 2026. Het voorstel is om na de bestuursperiode mei 2022 - mei 2026 met drie wethouders door te gaan. Het College krimpt daarmee met 20%. Dit levert voor de kosten van Bestuur, taakveld 0.1 een besparing op van 20%.

Licentie op werkplekapp opzeggen. De werkplekapp licentie vervalt binnenkort. Wij kunnen ervoor kiezen om licentie op app niet te verlengen. Dat betekent dat we voor het nieuwe gemeentehuis andere afspraken moeten maken voor het gebruik van werkplekken.

Terugdringing externe kosten van vergaderen. Voorstel is 50% minder extern vergaderen, het is voor ambtenaren niet meer toegestaan, tenzij akkoord College.

Afbouwen maatwerkopdrachten aan De Connectie. Dit voorstel betreft het inperken van het meerwerk van De Connectie. Daarnaast taken beter selecteren en strakker sturen op de Dienstverleningsovereenkomst. Voorbeelden zijn: E-HRM en zaaksysteem. De omvang van het meerwerk is nu 0,5 mln.

Aangedragen maatregelen waarvoor het college niet heeft gekozen zijn:

- Terugdringen van het opleidingsbudget
- • Beperken van het aantal steunraadsleden

Algemene dekkingsmiddelen en overhead

Omschrijving (x € 1 miljoen)	2025	2026	2027	2028
Autonome ontwikkelingen:	-3,68	-1,17	1,08	-0,33
Septembercirculaire gemeentefonds 2023	1,19	0,25	2,17	0,31
Correctie taakstelling gemeenschappelijke regelingen	-0,30	-0,30	-0,30	-0,30
Beheerkosten gemeentehuis	-0,20	-0,20	-0,20	-0,20
Investering in financiële functie	-0,50	-0,50	-0,33	0,00
Wegvallen opschalingskorting Rijk	-1,60	1,60	1,60	1,60
Indexatie budgetten worden gecompenseerd door meicirculaire 2024	0,00	0,00	0,00	0,00
Tarievenstijgingen en beleidsintensivering GR'en	-1,26	-1,17	-1,16	-1,18
WMO korting Rijk niet doorvoeren	0,00	0,15	0,30	0,45
Dotatie algemene reserve / versterken financiële positie	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00
Ombuigingen:	3,29	2,63	3,04	3,47
Verhogen OZB met 20% tot Gelders gemiddelde	2,29	2,29	2,29	2,29
Jaarlijks indexeren OZB	0,00	0,33	0,75	1,17
Dotatie alg reserve in 2025 vervallen	1,00			
Totaal	-0,38	1,46	4,12	3,14

Autonome ontwikkelingen

Inzake de autonome ontwikkelingen wordt aangesloten bij de verwachtingen in de septembercirculaire 2023 voor de jaren 2025 t/m 2028. Naast de correctie taakstellingen wordt voor de prijsinflatie aangesloten bij de Rijkscorrectie hierop voor gemeenten. Het college stelt voor deze correctie één op één door te vertalen naar de gemeenschappelijke regelingen. Voor de beheerkosten van het nieuwe gemeentehuis en de versterking van de financiële functie verwacht het college een extra investering nodig te hebben. Financiële sturing is immers de komende jaren van cruciaal belang in verband met de rijkskortingen. Voor de Wmo-korting stelt het college voor om de lijn van de VNG te volgen.

Voorstellen voor ombuigingen

Het versterken van de algemene reserve zal in 2025, vanwege de tekorten, niet plaatsvinden. Vanaf 2025 is het voorstel dit weer op te pakken. Tot slot stelt het college voor de OZB te verhogen tot het Gelders gemiddelde en vanaf 2026 te werken met een jaarlijkse indexering zoals veel gemeenten dit al doen.

Financieel perspectief

Tabel: Programmastaat 3 bestuur en organisatie

Omschrijving (x € 1 miljoen)	2025	2026	2027	2028
Begrotingsaldo 2024-2027	81,09	73,75	72,52	72,52
Autonome ontwikkelingen:	-4,78	-2,27	-0,02	-1,43
Dienstverleningsagenda	0,00	0,00	0,00	0,00
Kansgelijkheid en inclusie	0,00	0,00	0,00	0,00
Inwonersparticipatie	0,00	0,00	0,00	0,00
Regionale samenwerking en int betrekkingen	0,00	0,00	0,00	0,00
Vastgoedportefeuille	0,00	0,00	0,00	0,00
Integrale veiligheid	0,00	0,00	0,00	0,00
Organisatie	-1,10	-1,10	-1,10	-1,10
Algemene dekkingsmiddelen en overhead	-2,68	-0,17	2,08	0,67
Reserves	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00
Voorstellen ombuigingen:	5,11	6,15	6,74	7,27
Dienstverleningsagenda	0,01	0,01	0,01	0,01
Kansgelijkheid en inclusie	0,00	0,00	0,00	0,00
Inwonersparticipatie	0,00	0,00	0,00	0,00
Regionale samenwerking en internationale betrekkingen	0,00	0,00	0,00	0,00
Vastgoedportefeuille	0,13	1,20	1,20	1,20
Integrale veiligheid	0,00	0,10	0,10	0,10
Organisatie	1,67	2,21	2,39	2,50
Algemene dekkingsmiddelen en overhead	2,29	2,63	3,04	3,47
Reserves	1,00	0,00	0,00	0,00
Totaal	81,42	77,62	79,24	78,36

3. Uitgangspunten en kaders

Dit hoofdstuk behandelt de financiële omgangsvormen (kaders) tussen Raad en college. Daarbij wordt in het bijzonder ingegaan op de uitgangspunten die worden gehanteerd bij het opstellen van de financiële prognose in de begroting 2025 en de meerjarenraming 2026-2028.

Voor deze uitgangspunten gelden de volgende kwaliteitseisen:

- de uitgangspunten dienen een voldoende realiteitsgehalte te hebben, zodat een zo goed mogelijke voorspelling wordt gedaan van de te verwachten jaarrekeningresultaten;
- de uitgangspunten die het begrotingsresultaat bepalen worden zoveel als mogelijk consequent toegepast;
- beoogd wordt een zo goed mogelijk inzicht te verkrijgen in de ontwikkeling van de begrotingsresultaten van de opeenvolgende jaren.

Verder worden in dit hoofdstuk, naast algemene budgettaire uitgangspunten, diverse specifieke kaders uiteengezet die betrekking hebben op de (meerjaren-)begroting 2025-2028.

Structuur van programmabegroting

Het rekenkameronderzoek naar de programmabegroting Rheden "naar een betere sturing in de toekomst" markeerde in 2021 de start van een project gericht op de doorontwikkeling van de programmabegroting. Deze doorontwikkeling raakt niet alleen de programmabegroting, maar ook de daaraan gerelateerde P&C documenten bestaande uit de eerste bestuursrapportage (1e berap), de tweede bestuursrapportage (2e berap) en de jaarstukken.

De meeste recente stap in dit groeimodel is zichtbaar in de programmabegroting 2024. Deze programmabegroting is meer gericht op de 3 W-vragen en de budgetten zijn uitgesplitst per thema. Daarnaast is er ook binnen de programma's meer aandacht voor de risico's die het behalen van een doel in de weg staan.

Met deze kadernota geven we het kader voor de programmabegroting 2025, waarin een volgende stap wordt gezet om te zorgen dat de programmabegroting beter op de behoefte van de raad aansluit. In de programmabegroting 2025 worden de volgende aanbevelingen opgepakt:

1. Maak nadrukkelijker onderscheid tussen indicatoren en resultaten, waarbij
 - a. De 1 tot 3 indicatoren in combinatie met het doel beschrijven welk effect we willen bereiken. Liever 1 goede dan meerdere minder concrete indicatoren,
 - b. Stuur strikt op maximaal 3 indicatoren.
2. Breng meer scherp te aan in de verwoording van doelen en ga ervan uit dat raadsleden de aanleiding en actueel beleid kennen. Neem per doel een lijst op met relevante beleidsdocumenten, inclusief mogelijkheid om door te klikken (zgn. hyperlinks).
3. De begroting is optelsom voor alles wat we altijd al doen ("going concern"¹) en wat we additioneel gaan doen ("growing concern"²). De resultaten beschrijven het nieuwe dat we daarvoor gaan doen ("growing concern"). Dit betekent dat;
 - a. We niet langer alles opnemen wat we doen om dat doel te bereiken, maar alleen de nieuwe resultaten. Daarmee geven de resultaten niet langer een overzicht van alles wat we doen, de doelen nog wel.
 - b. Resultaten meer actief en concreet worden opgeschreven.
4. Neem voor deze resultaten indicatief op wat ze mogen kosten. De genoemde bedragen zijn kaders waarbinnen de gewenste effecten worden gerealiseerd. De financiële kaders zijn opgebouwd vanuit verschillende bouwstenen / schattingen en derhalve indicatief voor

¹ Deze zaken lopen door en zullen zonder interventie op dezelfde manier doorlopen worden.

² De zaken die je wil veranderen en die een groei doormaken. Je herkent ze aan de veranderwens die eraan ten grondslag ligt.

uitvoering maar kaderstellend voor de monitoring. Hiermee wordt dus meer inzicht gegeven in de kosten voor wat we extra moeten doen om het doel te bereiken.

Financieel kader

Overeenkomstig de Gemeentewet dient de gemeente te beschikken over een structureel sluitende begroting, dan wel zal de meerjarenraming een financieel evenwicht moeten laten zien. Voor zover hier geen sprake van is, bestaat de mogelijkheid dat de gemeente onder preventief toezicht komt te staan van de provincie.

De volgende algemene uitgangspunten van het te volgen financieel beleid zijn van toepassing op de begroting 2025:

- Wij streven naar een evenwichtige financiële situatie. De financiële kengetallen, zoals in de begroting worden opgenomen, geven daarbij inzicht in de financiële ontwikkelingen van onze gemeente. Voorwaarde is dat er balans is in de inkomsten en uitgaven waardoor er sprake is van een sluitend meerjarig perspectief passend bij het gewenste voorzieningenniveau.
- De gemeente Rheden streeft naar een begroting die structureel en reëel in evenwicht is.
- Autonome ontwikkelingen: de gemeente heeft geen invloed op de wijzigingen en heeft geen of weinig keuzemogelijkheden.

De Begroting 2025 wordt opgebouwd vanuit het bestaande, door de Raad geaccordeerde, beleid. Voor nieuw beleid geldt het uitgangspunt van de integrale afweging, waarbij de Raad, gegeven het toekomstige budgetrecht, de besluiten neemt en daarmee de nieuwe middelen beschikbaar stelt.

Uitgangspunten bij bepalen baten

Belastingen en Lokale heffingen

De jaarlijkse vaststelling van de tarieven, zoals deze in de begroting worden verwerkt, is gebaseerd op het door de Raad vastgestelde tarievenbeleid en hieraan ten grondslag liggende consistente en objectieve uitgangspunten. We streven ernaar om alle diensten kostendekkend uit te voeren.

Voor de berekening van de tarieven lokale heffingen 2025 worden de volgende berekeningsmethodes gehanteerd:

- Voor de tarieven waarvoor als uitgangspunt dient '100% kostendekkendheid', wordt het tarief berekend op basis van een kostprijsberekening. Hierbij worden de direct- en indirect toe te rekenen kosten aan de prestatie (activiteit) toegerekend en vervolgens op grond van de geraamde aantallen 'omgeslagen' in een tarief, waarbij vervolgens een kostendekkend tarief ontstaat;
- Voor de tarieven waarbij de jaarlijkse stijging wordt gebaseerd op het geraamde inflatiepercentage wordt uitgegaan van het tarief over 2024, vermeerderd met de inflatieontwikkeling zoals deze is opgenomen in de meicirculaire 2024 van het gemeentefonds;
- Belastingen en heffingen: We streven ernaar om alle diensten kostendekkend uit te voeren. De opbrengst van de onroerende zaakbelastingen wordt jaarlijks met het verwachte inflatiepercentage verhoogd. Voor de hoogte van de OZB geldt geen voorgeschreven norm, behalve bij een eventuele "artikel 12-aanvraag", dan geldt een normtarief voor de OZB als één van de toelatingseisen. In dat geval dient een gemeente minimaal 20% meer OZB te heffen dan het landelijk gemiddelde.

In de onderstaande tabel wordt voor de financieel relevante lokale heffingen uiteengezet welke uitgangspunten worden gehanteerd in het tarievenbeleid. Deze uitgangspunten zijn bepalend voor de berekening van de tarieven voor 2024.

Uitgangspunten tarievenbeleid lokale heffingen

	(maximaal) 100 % kostendekkend tarief	Jaarlijkse stijging op basis van inflatiepercentage	Andere uitgangspunten
Onroerende zaakbelastingen			X
Afvalstoffenheffing/reinigingsrechten	X		
Rioolrechten	X		
Bouwleges	X		
Hondenbelasting	X		
Toeristenbelastingen		X	
Forensenbelasting		X	
Secretarieleges	X		
Begraafrechten	X		

Leges

De leges worden in de begroting geraamd op basis van het verwacht aantal verstrekkingen en de tarieven overeenkomstig de geldende verordening. Op basis van de begrote lasten over 2025 worden in het najaar van 2024 de nieuwe kostendekkende tarieven berekend en in een wijziging van de legesverordening aan de Raad ter vaststelling voorgelegd. Na besluitvorming door de Raad zal de begroting 2025, waar van toepassing, worden aangepast op de nieuwe tarieven.

Prijzen gemeentelijke goederen en diensten

Voor het bepalen van de geraamde kostprijs van goederen, werken en diensten van de gemeente, die worden geleverd aan overheidsbedrijven en derden, wordt een systeem van kostentoe rekening gehanteerd. Bij de kostentoe rekening worden naast de directe kosten de indirecte kosten betrokken, die rechtstreeks samenhangen met de door de gemeente verleende diensten.

Algemene uitkering

De berekening van de algemene uitkering voor de begroting en meerjarenraming wordt in principe gebaseerd op de meicirculaire 2024. De effecten van de septembercirculaire 2024 op het financieel meerjarig perspectief worden door middel van een memo / raadsinformatiebrief met de Raad gedeeld en betrokken bij de besluitvorming over de Programmabegroting 2025 in november 2024.

Opbrengst huur en pacht

De opbrengsten van de huur en de pacht worden begroot op basis van de hieraan ten grondslag liggende beleidsdoelstellingen en contracten. Voor zover sprake is van leegstand bij de te verhuren objecten wordt toch rekening gehouden met een substantiële bezetting. Hiermee wordt bereikt dat in de begroting de te realiseren opbrengsten blijken en dat bij de jaarrekening inzicht ontstaat in het bezettingsresultaat.

Uitgangspunten bij bepalen lasten

Loon- en prijsontwikkelingen

In de begroting 2025 en de meerjarenraming 2026-2028 worden stelposten gereserveerd waaruit verwachte prijsstijgingen en autonome kostenontwikkelingen kunnen worden opgevangen. Als basis voor die inflatiepercentages wordt de meicirculaire van 2024 gehanteerd.

Financieringskosten (rentekosten)

De financieringskosten worden in de begroting 2025 opgenomen op basis van een geactualiseerde middellange financieringsprognose. Hierbij wordt de financieringspositie van de gemeente herberekend en over het overschot c.q. tekort rente gecalculeerd. In de begroting 2025 en verder wordt voor het financieringstekort voor zover deze de kasgeldlimiet overschrijdt een rentekostenvoet gehanteerd van 3%. Voor kortlopende financiering (onder de kasgeldlimiet) zal een rentepercentage worden gehanteerd van eveneens 3%. Het financiële effect zal verwerkt worden in de meerjarenraming 2025-2028. Voor de rentelasten die bij derden in rekening worden gebracht en die onderdeel uitmaken van de kostprijsberekening van de in het verleden gedane investeringen - gelden de destijds vastgestelde rentepercentages. De structurele rentekosten zijn daarmee volledig in de begroting en meerjarenraming verwerkt.

Afschrijvingskosten

De afschrijvingskosten worden berekend naar gelang de economische levensduur van het betreffende activum. Hierbij worden de afschrijvingstermijnen gehanteerd, zoals opgenomen in bijlage 1 van de financiële verordening gemeente Rheden 2024. Voor de jaarlijkse raming van afschrijvingskosten hanteren we de volgende uitgangspunten:

·De structurele afschrijvingslasten van investeringen tot en met 2023, en van investeringen van 2024 waarover besluitvorming heeft plaatsgevonden, worden volledig in de begroting 2025 en meerjarenraming 2026-2028 verwerkt en toegerekend aan de hierop betrekking hebbende programma's;

- Met de vaststelling van de begroting stelt de Raad de financiële ruimte beschikbaar voor de lasten die voortkomen uit de zogenoemde investeringslijst. Deze lijst heeft betrekking op vervangings- en uitbreidingsinvesteringen en dient ter onderbouwing van de gevraagde financiële ruimte;
- Voor investeringen die verband houden met nieuw beleid (uitbreidingsinvesteringen) wordt door het college aan de Raad in een afzonderlijk raadsvoorstel verzocht het investeringskrediet beschikbaar te stellen;
- Het college stelt de investeringskredieten beschikbaar voor vervangingsinvesteringen voor zover de hiermee verbonden lasten passen binnen de door de Raad beschikbaar gestelde financiële ruimte;

Ten aanzien van de begroting 2025 zal als volgt worden gehandeld:

- In de uiteenzetting van de financiële positie in de programmabegroting 2025 wordt de financiële ruimte in beeld gebracht die verband houdt met 'uitbreidingsinvesteringen'. Ter onderbouwing dient de investeringslijst 2024-2028;
- Voor het begrotingsjaar 2028 wordt een investeringsruimte opgenomen die gelijk is aan de daling van de afschrijvingslasten in dat jaar als gevolg van volledig afgeschreven investeringen. Hierbij doet zich geen budgettair effect voor;
- In de programmabegroting zal de investeringslijst 2024-2028 worden opgenomen;
- Met het vaststellen van de programmabegroting 2025 stelt de Raad overeenkomstig het bepaalde in de Financiële verordening gemeente Rheden 2024 de middelen beschikbaar

voor de uitvoering van het investeringsprogramma (investeringslijst 2024-2028) door het college.

Personeelskosten (salariskosten)

De salariskosten worden in de begroting 2024 geraamd op de toegestane formatieomvang en de hierbij behorende loonkosten van de personeelsleden op basis van de huidige cao afspraken. In de meerjarenraming 2025-2027 wordt jaarlijks een stelpost opgenomen in verband met een kostenstijging als gevolg van (extra) periodieke verhogingen, functiewaarderingen en dergelijke.

Reserves en voorzieningen

Op grond van de financiële verordening biedt het college de raad eens in de 4 jaar een nota reserves en voorzieningen aan. In deze nota wordt een toelichting gegeven over de noodzakelijkheid en de gewenste omvang van de reserves en voorzieningen. We verwachten in het 1e kwartaal van 2025 een 'Nota herziening reserves en voorzieningen' aan de raad te kunnen voorleggen.

Subsidieverstrekingen

De hoogte van de subsidieverstrekingen wordt gebaseerd op de van toepassing zijnde subsidieverordeningen en, voor zover hier sprake van is, subsidiecontracten. Indien in deze van een indexering is voorzien, geldt voor het jaar 2025 een stijging van maximaal het verwachte inflatiepercentage op basis van meicirculaire gemeentefonds 2024. Indien een indexering niet is voorzien geldt de nullijn.

Grondexploitatie

De uitgangspunten die bepalend zijn voor de financiële prognoses in de begroting 2025 en de meerjarenraming 2026-2028 zijn in de beleidsnota grondbeleid gemeente Rheden 2015 opgenomen.

Kosten Regionale samenwerkingen

De kosten als gevolg van regionale samenwerkingen (Verbonden partijen) zijn in de begroting verwerkt.

Incidentele begrotingsruimte

In de begroting 2025 wordt een incidentele begrotingsruimte opgenomen van € 45.000. Deze post dient als dekkingsmiddel voor incidentele wensen van het college en/of raad, alsmede voor incidentele tegenvallers die zich voordoen.